

Södertörns högskola | Institutionen för kommunikation, medier och it
Kandidatuppsats 15 hp | Journalistik | Höstterminen 2011

”Pinsamt! Uselt! Värdelöst!”

– En studie av kritiska omdömen i svensk
sportjournalistik

Av: Alexander Jansson
Handledare: Anne Hedén
Examinator: Karin Stigbrand

Abstract

Trots att sportintresset är stort i Sverige och tidningarna lägger stora resurser på bevakningen av sport har sportjournalistik alltid varit försummat som forskningsområde. I den här uppsatsen har jag undersökt kritiska omdömen i svensk sportjournalistik genom en kvalitativ analys av krönikor skrivna i Dagens Nyheter (DN), Svenska Dagbladet (SvD), Aftonbladet och Expressen efter att det svenska landslaget förlorat en tävlingsmatch. Det jag velat ta reda på är hur språket har sett ut, vilka som tillskrivits ansvar för förlusten och vilka skillnader och likheter som finns mellan de olika tidningarna. Jag har gått tillbaka till VM 1990 och granskat sammanlagt 28 matcher, cirka 112 artiklar. I vissa fall har inte alla tidningar haft en opinionsartikel om matchen, i andra fall har någon tidning haft mer än en. Jag har utgått ifrån gestaltningsteorin, som handlar om hur medierna ”ramar in” bestämda delar av verkligheten. Det jag kommit fram till är att alla tidningar med varierande fart rört sig mot ett mer sensationalistiskt språk. DN har närmat sig kvällspressens språkbruk och även SvD har tagit små steg åt det hållet. Retoriska grepp som skapar dramaturgi och intensitet har bidragit till hårdare omdömen om både laget och enskilda spelare. Det finns dock flera faktorer som kan bidra till att kritiken mildras, eller helt uteblir. Jag har även kommit fram till att utvecklingen under min undersökningsperiod är en del av en utveckling som pågått i årtionden, och inte mycket talar för att vinden kommer att vända inom en överskådlig framtid.

Nyckelord: Sportjournalistik, fotboll, kritiska omdömen, fotbollslandslaget

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	4
1.2 Syfte och frågeställning.....	4
2. TEORI OCH TIDIGARE FORSKNING	6
2.1 Framing-teorin.....	6
2.2 Sportjournalistik	8
2.3 Opinionsjournalistik	10
2.4 Sportjournalisternas språk och tilltal.....	11
3. METOD OCH URVAL	12
3.1 Metod	12
3.2 Urval.....	12
3.3 Definitioner	13
4. UNDERSÖKNING	14
Sammanfattning 1990-1994	17
Sammanfattning 1995-1999	20
Sammanfattning 2000-2004	24
Sammanfattning 2005-2009	29
5. RESULTAT OCH ANALYS	32
5.1 Omdömen	32
5.2 Ansvarsfrågan.....	34
5.3 DN	35
5.4 Aftonbladet.....	35
5.5 Expressen	35
5.6 SvD.....	36
5.7 Krönikörernas roll och tilltal	37
6. SLUTSATSER OCH DISKUSSION	39
7. REFERENSER	43

1. Inledning

Få saker väcker så starka känslor hos så många som sport, och få saker inom sporten väcker så starka känslor hos oss i Sverige som vårt fotbollslandslag. Miljontals av oss har jublat när de vunnit och velat gräva ner sig när de förlorat. Den här uppsatsen handlar om hur landslaget behandlas av våra sportjournalister när de förlorat en match.

Den 2 september 2011 förlorade det svenska herrlandslaget i fotboll en EM-kvalmatch mot Ungern med 1-2. Senare lyckades laget ändå kvalificera sig till EM-slutspelet i Polen och Ukraina 2012, men just då såg det ut som att de, i och med förlusten, spelat bort sig från chansen till direktavancemang.¹

Flera svenska spelare underpresterade på Ferenc Puskas-stadion i Budapest, men svårast av dem alla hade vänsterbacken Oscar Wendt, som gång på gång blev bortgjord av Ungerns offensiva spelare. Dagen efter sågades Wendt i de flesta medier. Aftonbladets krönikör Erik Niva kallade Wendts insats ”den sämsta landslagsinsats en svensk spelare gjort på hela 2000-talet”.² Tonen mot Wendt blev så hätsk att den fick DN:s Johan Croneman att fråga sig ”Har någon enda idrottare hängts ut i media på samma sätt – någonsin?” och om medierna anammat det hårda språk som finns på tidningarnas kommentarsfält.³

Wendt är inte ensam. Bara det senaste året har damlandslagets målvakt Hedvig Lindahl och herrlandslagets Behrang Safari kritiserats hårt i pressen efter svaga insatser i viktiga matcher.⁴

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med den här uppsatsen är dels att bidra till ett försummat forskningsområde, dels att belysa de senaste årtiondenas utveckling inom en av de populäraste grenarna av journalistiken – sportjournalistik. Den här uppsatsen handlar om kritiska omdömen och det jag valt att undersöka är hur svenska sportkrönikörer skriver om herrlandslaget i fotboll efter en förlorad tävlingsmatch. Det jag undrar är inte om tonen har blivit hårdare och mer hetlevrad –

¹ Skiöld, Henrik (2011) ”Lång väg kvar till EM för Sverige” Dagens Nyheter 3/9-2011

² Niva, Erik (2011) ”Sämsta insatsen på hela 2000-talet” Aftonbladet 3/9-2011

³ Croneman, Johan (2011) ”Medierna har anammat nätets hårda språk och stil” Dagens Nyheter 10/9-2011

⁴ Jönsson, Fredrik (2011) ”Lindahls mardrömsmatch” Aftonbladet 13/7-2011, Sjögren, Patrik (2010) ”Hjärnsläppet” Aftonbladet 12/10-2010

både Dahlén (2008) och Wallin (1998) har redan påvisat trender som pekar åt det hållet.⁵ Jag vill istället veta exakt hur denna ton gestaltar sig och - då jag ämnar röra mig över en tidsperiod på 20 år – om den har förändrats över tid. Men jag är inte bara intresserad av språk och ton, utan även hur fördelningen av ansvar ser ut mellan laget som helhet, lagledningen och de enskilda spelarna, samt vilka skillnader och likheter som finns mellan de utvalda tidningarna. Huvudfrågan är helt enkelt: Hur skriver svenska sportkrönikörer om herrlandslaget i fotboll efter en förlust? Några mindre frågor underställda huvudfrågan är:

- Hur ser omdömena ut mot enskilda spelare?
- Hur ofta förekommer laddat språk?
- Hur ser fördelningen av ansvar för förlusten ut mellan laget som helhet, tränaren/lagledningen och enskilda spelare?
- Vilka skillnader finns mellan de olika tidningarna?

⁵ Dahlén, Peter (2008) *Sport och medier. En introduktion*. Kristiansand: IJ-forlaget s. 84 ff., Wallin, Ulf (1998) *Sporten i spalterna. Sportjournalistikens utveckling i svensk dagspress under 100 år*. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet.

2. Teori och tidigare forskning

2.1 Framing-teorin

Under nästan hela 1900-talet och in i våra dagar har det pågått en debatt inom medieforskningen om mediernas makt över människornas tankar. I början av 1900-talet var uppfattningen att medierna hade en enorm makt på det området. I mitten av seklet började man göra alltmer empiriska undersökningar. Resultatet blev en total omvärdering av de tidigare teorierna: nu kom mediernas makt plötsligt att ses som begränsad. De nya teorierna ifrågasattes dock ganska snabbt. Senare forskning har visat att mediernas makt är stor, om än inte lika stor som man trodde under 1900-talets första decennier.⁶

Debatten om mediernas makt har inte bara handlat om hur stor denna makt är, utan hur den gestaltar sig. Medieforskaren Bernard Cohen citeras i Nord och Strömbäck (2004) med orden ”The press may not be successful much of the time in telling people what to think, but it is stunningly successful in telling its readers what to think about”.⁷ Ur sådana tankegångar kom *agenda setting-teorin*, eller *dagordningsteorin*, som handlar om vilka frågor medierna genom sin rapportering ”sätter på dagordningen” och *framing-teorin*, eller *gestaltningsteorin*, som handlar om hur medierna gestaltar, eller ”ramar in” fenomen som inte till fullo kan återges i all sin komplexitet.⁸

Begreppet kommer ursprungligen från sociologen Erwin Goffman, som använde det för att visa hur människor konstruerar sina uppfattningar. Ny information tolkas inte planlöst utan vi använder oss av tolkningsscheman som vi har med oss sedan tidigare när vi försöker förstå ny information. [...] Begreppet ”framing” kan sägas ha två huvudsakliga innebörder. För det första kan det syfta på det sätt som nyhetsinnehållet vanligtvis formas och kontextualiseras av journalisterna inom ramen för det som är välkänt och bekant, och anpassas till latent meningsstrukturer. För det andra kan begreppet syfta på den process genom vilken publikens referensramar påverkas av de versioner av verkligheten som presenteras av journalister.⁹

Så beskrivs framing-teorin i Nord & Strömbäck (2004). Vidare skriver de att den första som undersökte teorin var Shanto Iyengar (1991) som satte teorin i relation till ”hur människor tillskriver olika aktörer politiskt ansvar”.¹⁰ I Strömbäck (2000) citeras Iyengar med orden ”Individuals tend to simplify political issues by reducing them to questions of

⁶ Nord, Lars & Strömbäck, Jesper (red.) (2004) *Medierna och demokratin* Lund: Studentlitteratur s. 345-348

⁷ Nord & Strömbäck (2004) s. 349

⁸ Nord & Strömbäck (2004) s. 353-355

⁹ Nord & Strömbäck (2004) s. 354

¹⁰ Nord & Strömbäck (2004) s. 354

responsibility, and their opinions on issues flow from their answers to these questions”.¹¹ Man skiljer mellan två former av politiskt ansvar: orsaksansvar (vem bär ansvar för ett problem?) och lösningsansvar (vem bär ansvar för att problemet löses?). Iyengar skiljde även mellan två typer av gestaltningar: episodiska och tematiska. Episodisk gestaltning är ”händelseorienterad och beskriver politiska frågor i konkreta och gärna personifierande termer”.¹² Tematisk gestaltning ”behandlar problem på en samhällsnivå och är inte lika konkret”.¹³

Jesper Strömbäck tar även upp framing-teorin och Iyengars arbete i sin bok *Makt och medier. Samspelet mellan medborgarna, medierna och de politiska makthavarna*. (2000). Utöver det som står i Nord & Strömbäck (2004) skriver Strömbäck även:

Av detta följer att gestaltningar (*frames*) har fyra egenskaper. Den första egenskapen är att gestaltningarna *definierar problemen*. Den andra egenskapen är att de ger vägledning om vad som ska ses som det gestaltade *problemets orsak*. Den tredje egenskapen är att de med nödvändighet uttrycker *värderingar* eller, med Robert Entmans ord, moraliska omdömen. Den fjärde och sista egenskapen är att de ger en bild av *möjliga lösningar*.¹⁴

Jag har, utan att lyckas, letat efter fler uppsatser om sportjournalistik som utgår från framing-teorin. Den verkar oftast användas för att analysera politisk journalistik eller vanlig nyhetsrapportering. Jag har dock inte hittat några anledningar till varför teorin inte skulle kunna appliceras på sportjournalistik. Iyengar satte framing-funktionen i relation till hur människor tillskriver olika aktörer politiskt ansvar, vilket borde innebära att den även kan användas för att beskriva hur de olika aktörerna tillskrivs ansvar på fotbollsplanen.¹⁵ Intressant för sportjournalistiken är även de delar i Nord & Strömbäck som berör hur publiken påverkas av journalisternas gestaltningar. En teori med fokus på samspelet journalist – mottagare torde vara högtintressant inom sportjournalistiken, där både journalistens och mottagarens tolkningsramar regelbundet påverkas av till exempel mottagarens medvetenhet, resultat inom sporten (i det här fallet landslagets resultat) etcetera.

¹¹ Strömbäck, Jesper (2000) *Makt och medier. Samspelet mellan medborgarna, medierna och de politiska makthavarna*. Lund: Studentlitteratur s 219.

¹² Nord & Strömbäck (2004) s. 355

¹³ Nord & Strömbäck (2004) s. 355

¹⁴ Strömbäck (2000) s. 217

¹⁵ Nord & Strömbäck (2004) s. 354

2.2 Sportjournalistik

Denna introduktionsbok till forskningsfältet sport och medier är den första av sitt slag i Skandinavien. Att det dröjt så länge innan det utkommit en bok som på ett generellt plan behandlar sport och medier måste förstås mot bakgrund av att forskningen om sport och medier länge varit eftersatt och dragits med låg akademisk status.¹⁶

Så skriver medieforskaren Peter Dahmén i inledningen till sin bok *Sport och medier: en introduktion*. (2008). Dahléns bok är över 600 sidor tjock och granskar sportjournalistiken ur alla tänkbara perspektiv. Han skriver om sportjournalistik i press, radio, TV och Internet, och tar även upp sportjournalistikens roll i skapandet och reproducerandet av normer och värderingar. En ganska stor del av hans bok – till exempel sport i TV och radio, sport i litteratur, film och musik etcetera – har liten eller ingen relevans för den här uppsatsen. Desto mer intressant är det han skriver om sporten i pressen samt sportjournalistikens språk och estetik.¹⁷

Ett annat betydelsefullt tillskott till den svenska forskningen om sport och medier på senare år är Ulf Wallins *Sporten i spalterna. Sportjournalistikens utveckling i svensk dagspress under 100 år* (1998). Den handlar om den svenska sportjournalistikens utveckling mellan år 1895 och 1995; från sportjournalistikens barndom till en period som inte skiljer sig så mycket från idag.¹⁸

Det första svenska fotbollsreferatet skrevs år 1710 om en match i Leicester i England¹⁹. Då skulle det dock dröja nästan 200 år innan sportjournalistiken slog igenom i svensk press. Wallin skriver att sportens utrymme i pressen bara ökade marginellt decennierna runt sekelskiftet 1900 trots att den svenska idrottsrörelsen fullkomligt exploderade under samma period. Tidens sportjournalistik präglades av det faktum att sportartiklarna skrevs av allmänreportrar utan större kunskap om sport. De skrev också för en oinsatt och ofta ointresserad läsarkrets, vilket ledde till att artiklarna blev väldigt beskrivande och ofta handlade minst lika mycket om inramningen som om själva evenemanget. Inom arbetarrörelsen sågs idrotten som ett överklassnöje och därför skrev arbetarpressen inte alls om sport under den här tiden.

¹⁶ Dahmén (2008) s. 16

¹⁷ Dahmén (2008) s. 80 ff.

¹⁸ Wallin (1998)

¹⁹ Dahmén (2008) s. 70

Från och med 1920-talet började sportjournalistiken få alltmer utrymme då tidningarna insåg att den var ett effektivt konkurrensmedel. Särskilda sportsidor blev en självklarhet under den här tiden. Det blev också allt vanligare med så kallad ”aktiv journalistik”, vilket innebar att tidningarna själva började arrangera och/eller stödjade idrottsevenemang för att göra reklam för sig själva och dra till sig idrottsintresserade läsare.

Decennierna därefter präglades av en allt hårdare konkurrens, framförallt på grund av kvällspressens ökade satsning på sportjournalistik. Tekniska framsteg ledde till utvecklingen mot en bildjournalistik som alltmer kom att påminna om dagens. I och med det växande idrottsintresset blev sportjournalisterna alltmer specificerade; tiden då sportartiklar skrevs av ointresserade allmänreportrar blev alltmer avlägsen. TV-mediets genombrott på 1950- och 1960-talet revolutionerade sportjournalistiken, även i pressen. Möjligheten att se direktsänd sport på TV innebar att journalisterna plötsligt skrev för en betydligt mer medveten och insatt publik. TV-sporten innebar även början till slutet för referatet i svensk sportpress.

Dahlén skriver vidare att:

En central aspekt av sportjournalistikens genombrott efter sekelskiftet 1900 var att den alltmer började ta sig formen av känslomässig följetongsdramatik vilken på samma sätt som andra melodramatiska, äventyrsinriktade och per definition folkligt inriktade populärgenrer utvecklar vissa estetiska mönster i form av berättarmässiga konventioner, dramaturgiska lagar, moraliska principer och ett uttalat rättvisepatos (bedömning och straff för regelbrott). [...] Tidningarnas uppgift blev i allt högre grad att bekräfta och förstärka den gemensamma nationella och emotionella upplevelse som tv dagen innan förmedlat till tittarna – efter att tidningarna själva först sett till att ladda alla känslaggregat till bristningsgränsen genom att skriva om evenemang och dess stjärnor i dagar och veckor eller månader och år i förväg.²⁰

Dahlén citerar den norska medieforskaren Thore Roksvold som gett namn åt de tidigare nämnda fenomenen. *Intimisering*, *individcentrering* och *intensifiering* kallar han dem²¹. Även Wallin nämner dessa begrepp.²²

Dessa trender har dock inte varit allenarådande i svensk sportjournalistik. I och med att elitidrotten blivit allt mer populär och kommersiell och idrottsföreningar och –organisationer fått alltmer makt har journalisterna börjat granska dessa institutioner som vilka andra maktfaktorer som helst.²³

Den senaste tekniska förändringen som revolutionerade sportjournalistiken var Internets genombrott i mitten av 1990-talet. Förutom att de traditionella medierna skaffat sig hemsidor

²⁰ Dahlén (2008) s.84

²¹ Dahlén (2008) s. 84

²² Wallin (1998) s. 128

²³ Dahlén (2008) s. 87

som konstant uppdateras har även idrottsorganisationer och klubbar skaffat sig hemsidor, och fansidor har bildats på vilka praktiskt taget vem som helst kan bli sportjournalist.²⁴

Under en stor del av sin existens har sportjournalister haft låg status inom branschen. Först på 1960-talet började deras namn skrivas ut, och kort därefter kompletterades namnet med ett foto.²⁵ Sedan dess har de blivit alltmer professionella, och idag har de förmodligen högre status än någonsin. Ett tydligt tecken på det är att de stora tidningarnas sportkrönikörer allt oftare syns i TV-soffor och andra sammanhang. Detsamma gäller opinionsjournalister, både inom sportjournalistik och inom andra genrer.²⁶

2.3 Opinionsjournalistik

Opinionsjournalistik handlar i grund och botten om konsten att övertyga. Forskningen om den konsten går tillbaka till Aristoteles och hans bok *Rhetorica*, där han hävdade att det finns tre olika sätt att övertyga sin publik: med känsla (pathos), förnuft (logos) och karaktär (ethos). Journalisten Magdalena Nordenson har försökt sammanfatta kunskapen att övertyga som opinionsjournalist i boken *Opinionsjournalistik. Att skriva ledare, kolumner och recensioner* (2008).²⁷ Där skriver hon bland annat att ”En opinionsjournalist ska argumentera för en tes, så läsaren att se saken på sitt sätt, ja, kanske till och med få läsaren att byta åsikt i en viktig fråga”.²⁸

Pathos handlar om att rikta sig till publikens känslor. Syftet med pathosargument är att skapa engagemang hos publiken. Logos handlar om att rikta sig till publikens förnuft.

Logosargument bygger på fakta, siffror och analyser. Ethos handlar om skribentens eller talarens trovärdighet. Trovärdigheten bygger på en rad faktorer, till exempel kunskap, faktakoll, språkbruk och tilltal. ”Allt som reser en barriär mellan dig och din publik sänker ditt ethos”, skriver Nordenson.²⁹

Om skribentens tilltal till läsaren skriver Nordenson att:

Målet med en opinionstext är i allmänhet att övertyga en speciell publik att tycka eller göra någonting. Vet du inte vem du skriver för kan du inte påverka. Du måste utforska din publik.

²⁴ Dahlén (2008) s. 257 ff.

²⁵ Wallin (1998) s. 156

²⁶ Nordenson, Magdalena (2008) *Opinionsjournalistik. Att skriva ledare, kolumner och recensioner*. Lund: Studentlitteratur s. 12

²⁷ Nordenson (2008)

²⁸ Nordenson (2008) s. 77

²⁹ Nordenson (2008) s. 93

Lägg ner arbete på att fundera över vad dina läsare känner till, oroar sig för, bryr sig om, är stolta över, önskar sig, håller heligt, fasar för, hoppas på.³⁰

2.4 Sportjournalisternas språk och tilltal

Journalistens tilltal till läsaren är avgörande för journalistens trovärdighet; dennes ethos³¹.

Som jag tidigare nämnt skrevs den tidiga sportjournalistiken av allmänreportrar och för en ofta ointresserad publik. Det präglade såklart deras språk. Det var beskrivande med så enkla ord som möjligt. Till exempel facktermer och spelarnamn förekom inte; de var ointressanta för läsarna och det är tveksamt om reportrarna själva kände till dem. Dahlén skriver dock att sportjournalisternas språk präglades av ”en krigsmetaforik som fortlever i dagens sportjournalistik”.³²

När sportjournalistiken blev mer etablerad har sportjournalisternas språk alltmer präglats av de trender som Dahlén och Wallin skriver om (se rubriken ”sportjournalistik” på sidan 7).

De flesta värdeladdade orden i medierna har en dramatiserande, sensationshöjande eller förstärkande funktion. ’Yxmördare’, ’duell’ och ’katastrof’ är till exempel alla mycket mer dramatiska uttryck än ’mördare’, ’debatt’ och ’problem’. I ordkombinationer som ’partiledarduell’ och ’katastrofval’ kan de bidra till att höja spänningen i annars ganska lamma tilldragelser. [...] Orden och uttrycken spetsar till den journalistiska berättelsen genom att mana fram önskvärda associationer hos mottagaren eller antyda samband med andra fenomen än de som faktiskt behandlas. [...] Inte sällan står skicklig dramaturgisk bearbetning och utformning i direkt kontrast till journalistikens krav på sanning, saklighet och opartiskhet.³³

Så skriver Marina Ghersetti i Nord & Strömbäck (2004), ord som inte kan ses som något annan än skarp kritik mot det språk som genomsyrar en stor del av den moderna journalistiken, däribland sportjournalistiken enligt Dahlén och Wallin. Hennes ord kan såklart appliceras på sportjournalistik också. ”Rekordfiasko”, ”drömmål” och ”mardrömsmatch” är mer dramatiska uttryck än ”misslyckande”, ”snyggt mål” och ”dålig match”.

³⁰ Nordenson (2008) s. 91

³¹ Nordenson (2008) s. 93

³² Dahlén (2008) s. 79

³³ Nord & Strömbäck (2004) s. 259-260

3. Metod och urval

3.1 Metod

Undersökningen kommer att bestå av en kvalitativ textanalys så som den beskrivs i boken *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad* (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud, 2007). Kvalitativ textanalys handlar om att ”ställa frågor till texten”, i mitt fall de frågor som står under rubriken ”syfte och frågeställning”.³⁴ Varje text har lästs minst två gånger: en gång för att få en överblick, och en gång för att besvara frågorna. I undersökningsdelen refererar och sammanfattar jag texterna. I analysdelen tolkar jag texterna utifrån frågeställningarna och den tidigare forskningen. Tidigt i uppsatsarbetet hade jag även tänkt göra en kvantitativ analys, men skrotade den idén av flera skäl. En kvantitativ analys hade bättre svarat på frågan hur ofta laddat språk och andra specifika ord förekommer, men det hade även gjort det svårare att få en djupare förståelse för krönikörens roll och tilltal till läsaren.

3.2 Urval

Varför svenska herrlandslaget? Varför bara tävlingsmatcher? Varför bara förlorade matcher? Svaret på alla de frågorna är: för att det är de matcherna som det skrivs mest om. De senaste åren har den största sportartikeln dagen efter en tävlingsmatch inte varit en nyhetsartikel, utan ett stycke opinionsjournalistik.

Genom att begränsa mig till förlorade tävlingsmatcher får jag även utrymme att söka mig längre bakåt i tiden utan att få ett för stort material, vilket innebär att jag på ett bättre sätt kan se hur mitt ämne förändrats över tid. Sveriges herrlandslag förlorar nämligen inte särskilt många tävlingsmatcher. År 2011 förlorade de en match av sju. 2010 var samma siffra en av tre. Sedan VM 1990 har de förlorat 28 tävlingsmatcher.

En annan anledning till att jag begränsat mig till förlorade matcher är att min erfarenhet som tidningsläsare säger mig att det är dem det skrivs mest hetlevrat om. Om en spelare gjorde en dålig match men laget ändå vann skulle skribenten förmodligen inte fokusera på den dåliga spelaren utan på det som gick bra.

³⁴ Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik, Wängnerud, Lena (2007) *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad* Norstedts Juridik s. 237

Jag har valt fyra tidningar: Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet, Aftonbladet och Expressen. Anledningen till det är enkel: de är Sveriges största tidningar och har landets mest inflytelserika sportkrönikörer.

I min undersökning har jag valt att gå tillbaka till VM-slutspelet 1990. Det finns ingen särskild tanke med just den tidpunkten, men jag ville gå tillbaka till en tid före Internet och gratistidningens genombrott. Ingen vet exakt vad dessa två fenomen kommer att leda till, men en teori är att opinionsjournalistik kommer att bli ett allt viktigare konkurrensmedel för tidningarna när gratistidningar och Internet erbjuder nyheter gratis.³⁵

28 förlorade matcher i fyra tidningar innebär alltså att 112 artiklar ska analyseras. Det ska dock noteras att tidningarna ibland har fler eller färre än en opinionsartikel om en match. Om en match saknat betydelse kan tidningarna ha nöjt sig med en vanlig nyhetsartikel. I vissa fall har de fler än en opinionsartikel. Då har jag valt ut huvudartikeln (den är ofta längst och står på första sidan i sportdelen). Jag har bara tagit med en andra artikel om även den handlar strikt om matchen. Där ska det nämnas att ”skräckexemplet” i inledningen: Erik Nivas krönika där han säger Oscar Wendt, inte är med i undersökningen. Den handlar till största del om Sveriges brist på bra ytterbackar.

3.3 Definitioner

Med *tävlingsmatcher* syftar jag enbart på matcher i VM och EM samt kval till dessa turneringar. Träningsmatcher, träningsturneringar och mindre turneringar som till exempel Kings Cup är inte med i undersökningen.

³⁵ Nordenson (2008) s. 12

4. Undersökning

I undersökningsdelen hade jag inte tänkt redogöra för varje enskild artikel. Då det är ca 112 stycken gjorde jag antagandet att det skulle bli ganska tungt både för mig själv och för läsaren. Jag kommer istället att redogöra för varje match i kronologisk ordning och sammanfatta krönikörernas åsikter om dem. Undersökningsperioden är 1990-2011 och då detta är en ganska lång tid innehåller undersökningen även korta sammanfattningar av varje femårsperiod.

Sverige - Brasilien 1-2, VM 1990 den 10 juni 1990

Krönikörer: Bobby Byström (DN), Sune Sylvén (SvD), Mats Olsson (Expressen), Lasse Sandlin (Aftonbladet).

Sverige förlorade premiärmatchen i VM 1990 mot Brasilien med 1-2. Krönikörerna var överens om att Brasilien var klart bättre, men Sverige gjorde ingen dålig insats. ”Men ärligt talat, är det egentligen så illa att bara förlora med uddamålet mot en stormakt som Brasilien?” skrev Aftonbladets Lasse Sandlin.³⁶ Både han och SvD:s Sune Sylvén kritiserade dock det svenska laget för att ha haft alltför stor respekt för Brasilien och spelat för fejt.³⁷ Överlag var omdömena ganska positiva. Speciellt mittfältaren Tomas Brodin och backen Stefan Schwarz fick positiva omdömen. Det enda negativa omdömet delades ut av DN:s Bobby Byström: han skrev att backen Roger Ljung gjorde en dålig match.³⁸

Skottland - Sverige 2-1, VM 1990 den 16 juni 1990

Krönikörer: Bobby Byström (DN), Sune Sylvén (SvD), Mats Olsson (Expressen), Lasse Sandlin (Aftonbladet).

Sverige förlorade även den andra matchen i VM 2010 med 1-2. Dagen efter var krönikörerna mer upprörda än efter matchen mot Brasilien: Sverige hade gjort en dålig match och förlorat mot ett mediokert lag. ”Länge rådde ett tämligen kompakt mörker över den svenska insatsen” skrev SvD:s Sune Sylvén.³⁹ Kritiken gällde mest den svenska laginsatsen, men även vissa spelare drabbades av kritik, speciellt backen Roland Nilsson, som enligt Expressens Mats Olsson hade en ”mardrömskväll”.⁴⁰ Både Olsson och Aftonbladets Lasse Sandlin kritiserade

³⁶ Sandlin, Lasse (1990) ”Fortsättningen på VM kan bli riktigt rolig” Aftonbladet 11/6-1990

³⁷ Sylvén, Sune (1990) ”Samba men inte någon lambada” Svenska Dagbladet 11/6-1990

³⁸ Byström, Bobby (1990) ”Careca lysande och kall” Dagens Nyheter 11/6-1990

³⁹ Sylvén, Sune (1990) ”Bara matematik kan rädda oss” Svenska Dagbladet 17/6-1990

⁴⁰ Olsson, Mats (1990) ”Varför, Olle Nordin? Varför?” Expressen 17/6-1990

tränaren Olle Nordin för att han inte lät mittfältaren Glenn Strömberg spela från start. Strömberg hoppade in och gjorde Sveriges enda mål.

Costa Rica - Sverige 2-1, VM 1990 den 20 juni 1990

Krönikörer: Bobby Byström (DN), Sune Sylvén (SvD), Mats Olsson (Expressen), Lasse Sandlin (Aftonbladet).

VM 1990, kanske Sveriges mest misslyckade turnering genom tiderna, fick ett pinsamt slut då det även blev förlust mot lilla Costa Rica med 1-2. Om krönikörerna varit återhållsamma med kritiken efter Sveriges tidigare matcher så var de desto mer skoningslösa nu. Lasse Sandlins krönika hade rubriken ”Största fiaskot någonsin” och han skrev: ”Tretton fjantar förklädda till fotbollsspelare. Tretton skrämda typer som svek en hel nation”.⁴¹ SvD:s Sune Sylvén kallade de svenska spelarna ”spända, känslolösa och allmänt oinspirerade”.⁴² Alla krönikörer var överens om att det här var antingen Sveriges största fotbollsfiasko någonsin eller ett av de största. Sandlin och Expressens Mats Olsson jämförde matchen med OS 1936 då Sverige åkte på en oväntad förlust mot Japan.⁴³ Mittfältaren Glen Strömberg fick några positiva ord av Sune Sylvén, i övrigt är omdömena uteslutande negativa.

Sverige - Tyskland 2-3, semifinal i EM 1992 den 21 juni 1992

Krönikörer: Göran Löwgren (DN), Sune Sylvén (SvD), Mats Olsson (Expressen), Lasse Sandlin (Aftonbladet).

Två år efter det misslyckade VM-slutspelet 1990 tog sig Sverige till semifinal i EM på hemmaplan 1992. Där blev världsmästarna Tyskland för svåra.

Krönikörerna var ganska positiva dagen efter. Sverige hade gjort en skaplig match och en bra turnering, och nu hade man flera unga spelare, t.ex. mittfältaren Tomas Brodin och backen Patrik Andersson som lovade gott inför framtiden. ”Det var länge sedan framtiden såg så ljus ut för svensk landslagsfotboll” skrev DN:s Göran Löwgren.⁴⁴ Men trots de positiva omdömena var krönikörerna överens om att Tyskland varit klart bättre. Trots att det bara blev förlust med ett mål var Sverige aldrig nära att vinna matchen. DN:s Göran Löwgren skrev att vänsterbacken Joakim Nilsson hade svårt, men det ganska milda omdömet är det enda kritiska omdöme som förekommer i artiklarna.⁴⁵

⁴¹ Sandlin, Lasse (1990) ”Största fiaskot någonsin” Aftonbladet 21/6-1990

⁴² Sylvén, Sune (1990) ”Det sämsta VM-laget som släppts ut ur landet” Svenska Dagbladet 21/6-1990

⁴³ Olsson, Mats (1990) ”Vi duger inte” Expressen 21/6-1990

⁴⁴ Löwgren, Göran (1992) ”Slutet på den rara EM-sagan” Dagens Nyheter 22/6-1992

⁴⁵ Löwgren, Göran (1992) ”Slutet på den rara EM-sagan” Dagens Nyheter 22/6-1992

Mats Olssons krönika skiljde sig lite från de andras. Han skrev visserligen en hel del om matchen och hela turneringen, men en stor del av hans krönika var en diskussion om huruvida fotbollslandslaget i och med framgången gått förbi ishockeylandslaget Tre Kronor som då var Sveriges mest folkära landslag.⁴⁶

Frankrike - Sverige 2-1, kval till VM 1994 den 28 april 1993

Krönikörer: Göran Löwgren (DN), Sune Sylvé (SvD), Mats Olsson (Expressen), Lasse Sandlin (Aftonbladet).

Sveriges enda förlust i kvalet till VM 1994 kom på bortaplan mot Frankrike. Dagen efter var inte krönikörerna särskilt upprörda. Frankrike var ett bra lag och hade hemmaplan; Sverige hade spelat bra och varit nära oavgjort; Frankrike hade gjort mål på en tveksam straff och Sverige hade goda chanser att nå VM trots förlusten. En spelare som får en del kritik är inte svensk utan fransk: storstjärnan Eric Cantona gjorde Frankrikes båda mål, men han skadade även den svenske mittfältaren Jonas Thern så att Thern tvingades lämna planen, han fixade Frankrikes enligt Mats Olsson feldömda straff och betedde sig allmänt osportsligt.⁴⁷ De svenska spelarna får ganska ljumma omdömen. Mats Olsson skrev att anfallaren Martin Dahlin och backen Stefan Schwarz var bra, medan mittfältaren Tomas Brodin var osynlig.⁴⁸

Brasilien - Sverige 1-0, semifinal i VM 1994 den 13 juli 1994

Krönikörer: Göran Löwgren (DN), Jan Majlard (SvD), Mats Olsson (Expressen), Lasse Sandlin (Aftonbladet).

Sverige tog brons i VM 1994. Vägen mot guld tog slut i semifinalen mot Brasilien. Sverige var chanslösa i matchen och Thomas Ravellis målvaktsspel räddade dem från större förlustsiffror. Krönikorna var dock uteslutande positiva dagen efter. Sverige hade redan innan bronsmatchen gjort en fantastisk insats; ingen trodde att de skulle ta sig ända till semifinal. ”Att förlora mot världens bästa landslag är alls ingen skam” skrev Aftonbladets Lasse Sandlin.⁴⁹ Den enda svenska spelaren som får någon kritik är anfallaren Martin Dahlin, som gjorde en svag insats enligt Sandlin.⁵⁰ Den som får mest positiva omdömen är målvakten Thomas Ravelli, som enligt SvD:s Jan Majlard ”höll Sverige kvar i matchen”.⁵¹

⁴⁶ Olsson, Mats (1992) ”Tack, Sverige” Expressen 22/6-1992

⁴⁷ Olsson, Mats (1993) ”’Svinet’ som sänkte oss” Expressen 29/4-1993

⁴⁸ Olsson, Mats (1993) ”’Svinet’ som sänkte oss” Expressen 29/4-1993

⁴⁹ Sandlin, Lasse (1994) ”Tack för den uppvisningen” Aftonbladet 14/7-1994

⁵⁰ Sandlin, Lasse (1994) ”Tack för den uppvisningen” Aftonbladet 14/7-1994

⁵¹ Majlard, Jan (1994) ”Thomas Ravelli höll Sverige kvar i matchen” Svenska Dagbladet 14/7-1994

Schweiz - Sverige 4-2, kval till EM 1996 den 12 oktober 1994

Krönikörer: Göran Löwgren (DN), Lasse Sandlin (Aftonbladet), Mats Olsson (Expressen)

Sveriges första förlust efter VM-bronset 1994 kom mot Schweiz i en målrik match. Trots förlust och fyra insläppta mål var krönikörerna mestadels positiva. Det här var en match som Sverige borde ha vunnit: Aftonbladets Lasse Sandlin skrev ”Egentligen är det en gåta hur Sverige kan förlora en match som man i halvtid bör leda med 5-0, och då redan borde ha avgjort”.⁵² En annan anledning till att Sverige undkom kritik är förmodligen att Schweiz var ett bra lag i mitten av 90-talet, en betydligt mer respektingivande motståndare än vad de är nu, vilket DN:s Göran Löwgren påpekar.⁵³

Sverige gjorde, trots resultatet, ingen dålig match, och flera spelare får positiva omdömen, speciellt mittfältaren Tomas Brodin och anfallaren Kennet Andersson. Mittbackarna Patrik Andersson och Joachim Björklund får en del kritik, samt mittfältaren Jesper Blomqvist som gjorde ett självmål. Det får han dock inte bara kritik utan även en del medlidande för.

Sammanfattning 1990-1994

Mellan 1990 och 1994 förlorade Sverige sju matcher. I VM 1990 förlorade de alla sina tre matcher. De två första förlustmatcherna hade krönikörerna visst överseende med. Tonläget är lågt och kritiken inte så hård. I den sista förlustmatchen mot Costa Rica är tonen betydligt hårdare; den matchen väckte minst lika starka känslor hos krönikörerna som någon annan match under 1990-talet. Två av de återstående förlustmatcherna innebar slutet på framgångsrika turneringar (EM 1992 och VM 1994); där är krönikörerna inte det minsta kritiska utan snarare positiva till den svenska insatsen. Inte heller i de andra förlusterna mot Frankrike och Schweiz är kritiken så hård, förmodligen på grund av att det var bortamatcher mot svårt motstånd.

I alla de här krönikorna står laginsatsen i fokus. Kritiken mot enskilda spelare begränsade sig till en eller två spelare per match och omdömena var inte så hårda. Hårdare kritik riktas emellanåt mot tränaren Olle Nordin, vilket rubriker som ”Varför, Olle Nordin, varför?” och ”Tjänstefel, Nordin” vittnar om.

⁵² Sandlin, Lasse (1994) ”Vad hände?” Aftonbladet 13/10-1994

⁵³ Löwgren, Göran (1994) ”Förlusten känns rätt onödig” Dagens Nyheter 13/10-1994

Turkiet - Sverige 2-1, kval till EM 1996 den 29 mars 1995

Krönikörer: Göran Löwgren (DN), Mats Olsson (Expressen), Lasse Sandlin (Aftonbladet), Sune Sylvén (SvD)

Ett år efter att ha tagit VM-brons åkte Sverige på sin andra förlust i kvalet till EM 1996.

Turkiet vann med 2-1 och det var siffror som Sverige ska vara nöjda med – Turkiet kunde ha gjort fler mål. ”Med hänsyn taget till spelet var 2-1-förlusten snarast smickrande för de betydligt mer meriterade svenskarna” skrev DN:s Göran Löwgren.⁵⁴

Alla krönikor var inne på samma sak – trots att laget mot Turkiet nästan var detsamma som det som tog VM-brons var spelet betydligt sämre. Spelarna verkade ha blivit mätta av sin framgång. Expressens Mats Olsson skrev ”Faran med ’USA-stämning’ är att spelarna, medvetet eller omedvetet, kan gå ut som ett gäng gräddstina katter, slicka sig om munnen och säga: ’Spring, ni, bara spring, det hjälper inte, för vi är faktiskt VM-bronsmedaljörer’”.⁵⁵ Det svenska laget fick hård kritik, både laginsatsen och några individuella insatser.

”Säkerligen var den tama insatsen den sämsta landslaget gjort under Tommy Svenssons förbundskaptensperiod” skrev SvD:s Sune Sylvén.⁵⁶ Anfallarna och mittfältarna fick hårdare kritik än backarna, men ingen fick särskilt positiva omdömen. De individuella insatserna i den här matchen verkar ha varierat mellan dåligt och väldigt dåligt.

Ungern - Sverige 1-0, kval till EM 1996 den 26 april 1995

Krönikörer: Göran Löwgren (DN), Sune Sylvén (SvD), Mats Olsson (Expressen), Lasse Sandlin (Aftonbladet)

Sverige missade EM i England 1996. Efter förlusten mot Ungern hade Sverige behövt tur med de andra lagens resultat för att ta sig till EM, och det fick man inte. Tonen var dystert i krönikorna dagen efter. Två år tidigare hade Sverige tagit EM-brons. Nu kände DN:s Göran Löwgren sig tvingad att skriva: ”Länge nog har vi lite till mans ljugit för oss och vägrat inse fakta. Det vill säga att Tommy Svenssons en gång så stolta landslag har sjunkit i värde lika snabbt som den svenska kronan”.⁵⁷

Sverige gjorde ingen jättedålig match, men hade svårt att skapa chanser. ”Det blågula manskapet spelade tungt och fantasilöst. Det märktes tydligt att många för tillfället helt saknar

⁵⁴ Löwgren, Göran (1995) ”Nu blir kvalet en nervpär” Dagens Nyheter 30/3-1995

⁵⁵ Olsson, Mats (1995) ”Fotbolls-VM har aldrig ägt rum” Expressen 30/3-1995

⁵⁶ Sylvén, Sune (1995) ”Fotboll när den är som tråkigast” Svenska Dagbladet 30/3-1995

⁵⁷ Löwgren, Göran (1995) ”Landslaget inte längre i världsklass” Dagens Nyheter 27/4-1995

självförtroende” skrev Löwgren.⁵⁸ Försvarsspelet fick positiva omdömen, men desto mörkare såg det ut för anfaller och mittfältet.

Sverige - Österrike 0-1, kval till VM 1998 den 9 oktober 1996

Krönikörer: Göran Löwgren (DN), Sune Sylvén (SvD), Mats Olsson (Expressen), Lasse Sandlin (Aftonbladet)

Sverige förlorade den första viktiga matchen i kvalet till VM 1998. Sverige skapade några chanser, men gjorde överlag en svag insats och fick en del kritik av krönikörerna. Hårdast kritik får anfallaren Kennet Andersson som missade en straff och mittfältaren Jonas Thern som gjorde ett misstag när Österrike gjorde segermålet. Men flera spelare kritiserades för individuella misstag eller svagt spel överlag. Även förbundskapten Tommy Svensson kritiserades för att han lät Kennet Andersson slå straffen. Andersson hade missat en straff tidigare i kvalet. Den enda som fick positiva omdömen var mittfältaren Per Zetterberg.

Skottland - Sverige 1-0, kval till VM 1998 den 10 november 1996

Krönikörer: Sune Sylvén (SvD), Lasse Sandlin (Aftonbladet), Göran Löwgren (DN), Mats Olsson (Expressen)

Sveriges svåraste motståndare i kvalet till VM 1998 var Skottland och Österrike. Efter att ha förlorat mot Österrike och sen även mot Skottland började krönikörerna inse att det skulle bli svårt för Sverige att ta sig till VM. SvD:s Sune Sylvén inledde sin krönika med orden: ”Fotboll på hög nivå går ut på att göra mål och på att undvika misstag. Eftersom det svenska fotbollslandslaget denna höst misslyckats totalt i dessa avseenden är det inte underligt att slutspelsplatsen i VM 1998 i Frankrike verkar alltmer avlägsen”.⁵⁹

Kritiken mot det svenska laget var dock inte så hård. Spelmässigt hade de varit överlägsna. Så överlägsna att krönikörerna riktade en del kritik mot det skotska laget. ”Sällan har väl Sverige förlorat mot sämre spelare” skrev Aftonbladets Lasse Sandlin.⁶⁰ Men precis som i många andra matcher hade Sverige svårt att göra mål. ”Martin Dahlin gick sönder och Kennet Andersson vet inte hur man gör mål längre”, skrev Sandlin.⁶¹ Försvaret och mittfältet fick överlag positiva omdömen, men försvaret kritiserades för att ha gått bort sig vid Skottlands mål.

⁵⁸ Löwgren, Göran (1995) ”Landslaget inte längre i världsklass” Dagens Nyheter 27/4-1995

⁵⁹ Sylvén, Sune (1996) ”Slutspelsplatsen allt mer avlägsen” Svenska Dagbladet 11/11-1996

⁶⁰ Sandlin, Lasse (1996) ”Sällan har väl Sverige förlorat mot sämre spelare” Aftonbladet 11/11-1996

⁶¹ Sandlin, Lasse (1996) ”Sällan har väl Sverige förlorat mot sämre spelare” Aftonbladet 11/11-1996

Österrike - Sverige 1-0, kval till VM 1998 den 6 september 1997

Krönikörer: Göran Löwgren (DN), Mats Olsson (Expressen), Sune Sylvén (SvD), Lasse Sandlin (Aftonbladet)

I VM 1994 tog Sverige brons. VM fyra år senare fick de se från sidan. Det stod klart efter att de förlorat även bortamatchen mot Österrike. Tonen hos krönikörerna dagen efter var mest besviken: Sverige hade gjort en dålig men ingen usel match, och chansen till en VM-plats slarvades inte bort här utan tidigare, när de förlorade hemma mot Österrike och borta mot Skottland.

De som fick hårdast kritik var de svenska anfallsspelarna och förbundskaptenen Tommy Svensson. ”Det med rätta ofta berömda anfallsparet Kennet Andersson och Martin Dahlin har sällan varit så uddlöst” skrev SvD:s Sune Sylvén.⁶² Tommy Svensson kritiserades för några tveksamma taktiska beslut och uttalanden efter matchen. Aftonbladets Lasse Sandlins krönika hade rubriken ”Fiaskot är ditt fel, Svensson” och handlar till stor del om hur förbundskaptenens beslut kostat det svenska laget poäng i fler matcher.⁶³

Sammanfattning 1995-1999

Den här perioden kännetecknas av baksmällan efter VM-bronset 1994. Sverige spelade inga stora turneringar, bara kval, och hade allvarliga problem att göra mål. Under den här periodens fem förlustmatcher lyckades de bara göra ett mål.

Krönikörernas ton kännetecknades av besvikelse och uppgivenhet över det faktum att laget från VM 1994 snabbt verkade ha blivit sämre. Att tonen ofta var besviken och uppgiven istället för arg och frustrerad betyder dock inte att omdömena blev mildare. Omdömena mot enskilda spelare hårdnade inte, men de blev fler: det kunde hända att 3-4 spelare kritiserades för sin insats. Inte heller tränaren Tommy Svensson undvek kritik; en av Lasse Sandlins krönikor hade rubriken ”Fiaskot är ditt fel, Svensson”, och där kritiserar han inte bara tränaren för misstag i den aktuella matchen, utan för misstag i fler matcher.

Belgien - Sverige 2-1, EM 2000 den 10 juni 2000

Krönikörer: Lars Anrell (Aftonbladet), Mats Olsson (Expressen), Johan Esk (DN), Jan Majlard (SvD)

⁶² Sylvén, Sune (1997) ”Det går inte att skylla förlusten på oflyt” Svenska Dagbladet 7/9-1997

⁶³ Sandlin, Lasse (1997) ”Fiaskot är ditt fel, Svensson” Aftonbladet 7/9-1997

Sverige fick en dålig start på EM 2000 i Holland och Belgien, det blev förlust mot värdnationen Belgien. Efteråt var krönikörerna överens om att Sverige hade gjort en riktigt dålig match, och kritiken var stundtals hård. Kritiken riktades främst mot försvarsspelet, som vanligtvis är Sveriges starka sida: praktiskt taget alla svenska backar gjorde individuella misstag som ledde till målchanser för det belgiska laget. DN:s Johan Esk inleder sin krönika med: ”Vi visste att Sverige inte hade världens vassaste anfall. Men vi trodde att Sverige hade ett av Europas bästa försvar”.⁶⁴ Hårdast kritik får backarna Roland Nilsson och Patrik Andersson, som gick bort sig ordentligt vid Belgiens ledningsmål (”Patrik halvmisssade och ‘Rolle’ helmisssade varpå Bart Goor fick fritt fram på vänsterkanten”).⁶⁵ Framtidsutsikterna efter matchen var mörka då Sverige hade fått Patrik Andersson utvisad och behövde besegra både Turkiet och Italien för att gå vidare från gruppen. Med tanke på resultatet 1-2 var vissa krönikörer inte sena att påminna om Sveriges misslyckade VM 1990 där de förlorade alla tre gruppmatcher med just 1-2.

Italien - Sverige 2-1, EM 2000 den 19 juni 2000

Krönikörer: Sune Sylvén (SvD), Torbjörn Petersson (DN), Lasse Sandlin (Aftonbladet), Mats Olsson (Expressen)x

EM 2000 hör till Sveriges minst lyckade turneringar genom tiderna. Efter förlusten mot Belgien och 0-0 mot Turkiet blev det förlust även mot Italien, och Sverige stannade på en poäng. Efter den här matchen var krönikörerna dock inte enbart negativa. Sverige hade gjort ett misslyckat EM, och inlett gruppspelen med två dåliga matcher, men krönikörerna ansåg att de återvunnit en del av sin heder genom att spela bra mot Italien, trots förlusten. ”Det här var på ett sätt den gladaste förlust jag varit med om i svensk fotboll. Den gav oss nämligen hoppet tillbaka” skrev Aftonbladets Lasse Sandlin.⁶⁶ ”Det var länge sen ett svenskt landslag spelade så modigt, fräckt och inspirerat som mot Italien” skrev DN:s Torbjörn Petersson.⁶⁷

Sverige fick väldigt lite kritik för sin insats i matchen. Dock påpekades det att de missade flera bra målchanser: SvD:s Sune Sylvén skrev: ”trion Yksel Osmanovski, Fredrik Ljungberg och Magnus Svensson gjorde märkliga missar i öppna lägen”.⁶⁸

Det blickades inte så mycket framåt efter uttåget ur EM – krönikörerna var mer inne på att jämföra turneringen med andra misslyckade svenska insatser i historien – men Sune Sylvén

⁶⁴ Esk, Johan (2000) ”Inget försvar för blågul förlust” Dagens Nyheter 11/6-2000

⁶⁵ Majlard, Jan (2000) ”Passivt Sverige straffades” Svenska Dagbladet 11/6-2000

⁶⁶ Sandlin, Lasse (2000) ”Sverige vann – folkets hjärta” Aftonbladet 20/6-2000

⁶⁷ Petersson, Torbjörn (2000) ”Missade mål och nytt misslyckande” Dagens Nyheter 20/6-2000

⁶⁸ Sylvén, Sune (2000) ”Nära, så nära – men det räckte inte” Svenska Dagbladet 20/6-2000

var inne på att Sverige borde satsa på det fartfyllda spel man visat upp mot Italien och undrade om den dåvarande spelartruppen och tränarstaben var rätt män för det.⁶⁹

Senegal – Sverige 2-1, åttondelsfinal i VM 2002 den 16 juni 2002

Krönikörer: Mats Olsson (Expressen), Jan Majlard (SvD), Lasse Sandlin (Aftonbladet), Torbjörn Petersson (DN)

Efter att ha vunnit ”dödens grupp” med Argentina, England och Nigeria tog Sveriges VM slut mot överraskningen Senegal. Matchen gick till förlängning och där gjorde Senegal det enda målet.

Trots Sveriges uttåg mot ett nederlagstippat lag var krönikörerna positiva dagen efter. Detta dels på grund av att Sverige hade varit nära att vinna matchen (mittfältaren Anders Svensson prickade stolpen i förlängningen), dels på grund av att Sverige hade överträffat förväntningarna genom att ta sig vidare från gruppen, där Argentina och England var stora favoriter. ”Minnena ska vara glada för Sverige gjorde ett bra fotbolls-VM” skrev Expressens Mats Olsson.⁷⁰ Det är även rubriken på hans krönika.

Mats Olsson kritiserade Mattias Jonsson för en felpass som ledde fram till Senegals avgörande mål men i övrigt kritiserades varken laget eller någon enskild spelare.⁷¹

När Sverige åker ur turneringar eller kval brukar krönikörernas spekulationer om framtiden ofta vara dystra och fulla av frågetecken. Men inte den här gången. De flesta såg positivt på det svenska lagets framtid, Aftonbladets Lasse Sandlin och DN:s Torbjörn Peterson nämnde flera unga svenska talanger som knackade på dörren till landslaget – varav många är landslagsspelare idag, t.ex. Andreas Isaksson, Olof Mellberg och Zlatan Ibrahimovic.⁷²

Sverige – Lettland 0-1, kval till EM 2004 den 11 oktober 2003

Krönikörer: Hans Linné (Expressen), Lasse Sandlin (Aftonbladet), Anders Lindblad (SvD)

Den 12 oktober 2003 spelade Sveriges damlandslag i fotboll VM-final mot Tyskland. Dagen innan hade herrlandslaget förlorat en avslagen och betydelselös EM-kvalmatch mot Lettland. Betydelselös för att det svenska laget redan var klart för EM. Av den anledningen skrev tidningarna ovanligt lite om den här matchen. Krönikorna var ungefär hälften så långa som efter de flesta andra matcherna. Trots att matchen var betydelselös och laget var klart för EM

⁶⁹ Sylvén, Sune (2000) ”Nära, så nära – men det räckte inte” Svenska Dagbladet 20/6-2000

⁷⁰ Olsson, Mats (2002) ”Minnena ska vara glada för Sverige gjorde ett bra fotbolls-VM” Expressen 17/6-2002

⁷¹ Olsson, Mats (2002) ”Minnena ska vara glada för Sverige gjorde ett bra fotbolls-VM” Expressen 17/6-2002

⁷² Sandlin, Lasse (2002) ”För Sverige – i framtiden” Aftonbladet 17/6-2002

var krönikörerna inte glada. I och med förlusten bröts Sveriges svit på 25 kvalmatcher utan förlust, och Lettland är ett land som Sverige ska slå på hemmaplan oavsett förutsättningarna. ”Men Sverige har skyldighet att vinna en sådan match. Förlusten var ett svek mot ett utsålt Råsunda” skrev Expressens Hans Linné.⁷³ Den som var mest upprörd var Aftonbladets Lasse Sandlin. ”För svensk fotboll var detta en skammens dag” skrev han.⁷⁴ Ingen kritik mot enskilda spelare förekom (Marcus Allbäck missade en straff, något som alla krönikörer nämner men med ganska neutrala ord) men laget kritiserades för passivt spel och för att än en gång ha haft problem i en match där de förväntades vara det spelförande laget. Sandlin kritiserade förbundskaptenerna Tommy Svensson och Lars Lagerbäck för några taktiska val som gjorde det uppenbart att Sverige inte tog matchen på något större allvar.⁷⁵

Holland - Sverige 5-4 efter straffar, kvartsfinal i EM 2004 den 26 juni 2004

Krönikörer: Mats Olsson (Expressen), Johan Esk (DN), Sune Sylvén (SvD), Simon Bank (Aftonbladet)

Sverige åkte ur EM-slutspelet 2004 på det värsta sätt man kan åka ur en turnering på – genom att förlora en straffläggning. ”Av alla onda, jävliga förluster har Sverige just upplevt den grymmaste, hemskaste, vidrigaste, otäckaste”.⁷⁶

Omdömena om den svenska insatsen är nästan uteslutande positiva, inte bara i matchen utan i hela turneringen. ”Att ta sig till en kvartsfinal i fotbolls-EM och förlora den på straffar är inte bara godkänt, det är bra, det är riktigt jävla bra” skrev Expressens Mats Olsson.⁷⁷

Mittbacken Olof Mellberg missade Sveriges sista straff, men han får inte ett ont ord av krönikörerna. Däremot en hel del medlidande. Simon Banks krönika börjar med en referens till Liverpools klassiska kampsång ”You’ll never walk alone” men konstaterar att när man missat en avgörande straff, då går man ensam. Både han och DN:s Johan Esk konstaterar att innan straffen hade Mellberg gjort sin kanske bästa landskamp någonsin.⁷⁸

Sverige – Kroatien 0-1, kval till VM 2006 den 8 september 2004

Krönikörer: Mats Olsson (Expressen), Johan Esk (DN), Sune Sylvén (SvD), Simon Bank (Aftonbladet)

⁷³ Linné, Hans (2003) ”Kvalförlusten var ett hån mot ett utsålt Råsunda” Expressen 12/10-2003

⁷⁴ Sandlin, Lasse (2003) ”Finns bara ett ord: skäms!” Aftonbladet 12/10-2003

⁷⁵ Sandlin, Lasse (2003) ”Finns bara ett ord: skäms!” Aftonbladet 12/10-2003

⁷⁶ Bank, Simon (2004) ”12 grymma straffar som knäckte en hel nation” Aftonbladet 27/6-2004

⁷⁷ Esk, Johan (2004) ”Tack ändå, Mellberg” Dagens Nyheter 27/6-2004

⁷⁸ Bank, Simon (2004) ”12 grymma straffar som knäckte en hel nation” Aftonbladet 27/6-2004

Vecka 37 år 2004 var det tråkigt att vara ett fan av svensk lagsport, men tacksamt att vara sportkrönikör. Sveriges ishockeylandslag förlorade med 1-6 mot Tjeckien i World Cup och dagen efter förlorade fotbollslandslaget med 0-1 mot Kroatien i kvalet till VM 2006. Alla krönikörer drog paralleller mellan de två matcherna och konstaterade att svensk lagidrott hade upplevt bättre tider. Faktum är att Johan Esks krönika i DN handlar nästan lika mycket om ishockey som om fotboll.⁷⁹

Trots att Sverige förlorade på hemmaplan mot ett jämnstarkt lag fick de inte särskilt hård kritik dagen efter. Krönikörerna verkade överens om att Sverige gjorde en ganska bra match, trots förlusten. Den enda som kom med särskilt hård kritik är Aftonbladets Simon Bank, som skrev att ”Sverige var lättläst och trögfotat, utlämnat åt en backlinje med sju träfötter och Erik Edmans vänsterfot”.⁸⁰ Ingen enskild spelare kritiserades, medan mittfältarna Fredrik Ljungberg och Christian Wilhelmsson och anfallaren Zlatan Ibrahimovic fick positiva omdömen.

Domaren i matchen fick en del kritik: Sverige fick ett mål bortdömt – tveksamt eller direkt felaktigt bortdömt, enligt krönikörerna. Även de kroatiska spelarna fick en del kritik för att de maskade och filmade efter deras mål.

Sammanfattning 2000-2004

Tre av den här periodens sex matcher får ses som ”hedersamma” förluster: förlusterna mot Italien, Senegal och Holland. I de krönikorna är skribenterna väldigt positiva (Holland), positiva (Senegal) och ganska positiva (Italien). Viss kritik förekommer i de krönikorna, men den är inte så hård. Desto hårdare är den efter matchen mot Belgien, där speciellt försvaret kritiserar ordentligt. Efter matchen mot Lettland kritiserar förbundskaptenen för sin försiktiga taktik. I övrigt slipper förbundskaptenen kritik under den här perioden. Omdömena om laget och spelarna skiljer sig inte så mycket från den tidigare femårsperioden.

Tyskland – Sverige 2-0, åttondelsfinal i VM 2006 den 24 juni 2006

Krönikörer: Mats Olsson (Expressen), Johan Esk (DN), Jan Majlard (SvD), Simon Bank (Aftonbladet)

Sveriges VM tog slut med besked i åttondelsfinalen mot värdnationen Tyskland. Få hade nog vågat hoppas på en svensk seger mot värdlandet, men Sveriges insats i matchen retade upp

⁷⁹ Esk, Johan (2004) ”Här får Sverige en ny lektion” Dagens Nyheter 9/9-2004

⁸⁰ Bank, Simon (2004) ”Skandal, skandal, skandal” Aftonbladet 9/9-2004

krönikörerna ordentligt. Tyskland hade gjort två mål och avgjort matchen efter tolv minuter, Sverige hade missat en straff och fått en utvisning. ”Jag har aldrig sett ett svenskt landslag bli så överkört, kölhalat och tillintetgjort som i första halvlek mot Tyskland” skrev Simon Bank.⁸¹ De andra krönikörerna, förutom Jan Majlard (som ändå kallade matchen en ”förnedring”) skrev också att det var antingen den värsta utklassningen Sverige råkat ut för eller en av de värsta.⁸² Utan målvakten Andreas Isakssons spel – han är den enda svensk som fick ett positivt ord – hade Tysklands segersiffror blivit betydligt större.

Flera svenska spelare kritiserades, dock fick ingen märkbart mer kritik än någon annan. Men krönikörerna tävlade i sågningar av den svenska laginsatsen: ”Miroslav Klose fick de svenska mittbackarna att se ut som livrädda små kaniner”⁸³, ”det långsiktigt uppbyggda svenska laget rasade samman på ett sätt jag inte trodde var möjligt”.⁸⁴

Det här sågs av många som sista chansen för den svenska generationen med spelare som Henrik Larsson, Fredrik Ljungberg och Tobias Linderoth, och framtidsutsikterna var fulla av frågetecken. De gällde även förbundskaptenen Lars Lagerbäck. ”Sparka honom!” var rubriken på Mats Olssons krönika som till stor del handlade om hur Sverige under Lagerbäck blivit för försiktigt och förutsägbart för att hota de stora länderna.⁸⁵ Även Johan Esk konstaterade att ”Han har inte hängt med i utvecklingen”.⁸⁶

Nordirland – Sverige 2-1, kval till EM 2008 den 28 mars 2007

Krönikörer: Mats Olsson (Expressen), Johan Esk (DN), Jan Majlard (SvD), Jennifer Wegerup (Aftonbladet)

Nordirland var den stora överraskningen i Sveriges kvalgrupp. De slog Sverige och Danmark och var med i kampen om en EM-plats ända fram till sista omgången. Förlusten mot Nordirland var en överraskning och det krönikörerna var mest upprörda över var dels att Sverige gav Nordirlands stora målskytt David Healy så fria ytor (han gjorde båda målen) och dels att man förlorade mot ett lag som använde i princip samma taktik: försiktigt, organiserat och disciplinerat. Det här var en match där Sverige förväntades vara det spelförande laget, och det blev uppenbart att man saknade kreativitet och teknik för att klara av det.

Den individ som kritiserats hårdast är inte en spelare utan tränaren Lars Lagerbäck, som anklagas för att ha tagit ut ett alltför defensivt lag i en match där Sverige var segertippade.

⁸¹ Bank, Simon (2006) ”En epok är slut” Aftonbladet 25/6-2006

⁸² Majlard, Jan (2006) ”Så var det roliga slut – nu ser vi framåt” Svenska Dagbladet 25/6-2006

⁸³ Bank, Simon (2006) ”En epok är slut” Aftonbladet 25/6-2006

⁸⁴ Olsson, Mats (2006) ”Sparka honom! Jag vill ha en annan förbundskapten” Expressen 25/6-2006

⁸⁵ Olsson, Mats (2006) ”Sparka honom! Jag vill ha en annan förbundskapten” Expressen 25/6-2006

⁸⁶ Esk, Johan (2006) ”Han har inte hängt med i utvecklingen” Dagens Nyheter 25/6-2006

”Mot Brasilien, visst, där är en defensiv uppställning inte feg utan klok. Men inte mot Nordirland” skrev Aftonbladets Jennifer Wegerup, och samtliga krönikörer var inne på samma spår.⁸⁷ Sverige vågade inte spela i en av de få matcher där de verkligen borde ha gjort det. Den spelare som kritiseras hårdast är mittbacken Olof Mellberg, som sprang ihop med den andra mittbacken Petter Hansson, vilket ledde till Nordirlands kvitteringsmål (”Olof Mellberg var tänd som en nyårsraket och hoppade rakt in i Petter Hansson när David Healy fick göra 1-1”)⁸⁸

Spanien – Sverige 3-0, kval till EM 2008 den 17 november 2007

Krönikörer: Mats Olsson (Expressen), Johan Esk (DN), Anders Lindblad (SvD), Simon Bank (Aftonbladet)

Sverige var chanslöst mot Spanien på Santiago Bernabeu-stadion i EM-kvalets näst sista match. Krönikorna dagen efter handlade dock bara delvis om själva matchen, och även om andra saker. Framförallt den jobbiga situationen som Sverige hade satt sig i inför sista omgången. Sverige behövde en poäng hemma mot Lettland. Det såg såklart ut som en enkel uppgift, men vissa krönikörer var inte sena med att påpeka att Sverige hade förlorat mot Lettland förr (SvD:s Anders Lindblad⁸⁹) eller att de brukade ha svårt i måste-vinna-matcher (DN:s Johan Esk⁹⁰)

En annan sak som de tog upp var framgångssagan som utspelade sig i Sveriges grupp. Den lilla fotbollsnationen Nordirland hade tidigare besekrat Sverige (se nedan) och samtidigt som Sverige förlorade mot Spanien besegrade Nordirland även Danmark. Risken fanns att Nordirland skulle passera Sverige i sista omgången och snuva dem på EM-platsen.

Detta något breda fokus innebär dock inte att Sverige undkommer kritik. SvD:s Anders Lindblad kallade det svenska spelet ”svagt och stappligt” och konstaterade att Spanien ”var bättre i allt”.⁹¹ Simon Bank skriver ”...efter misstagen blev Sverige ett litet lag. Nervöst, tafatt, klumpigt, frånåkt, förnedrat”.⁹² Bank nämnde även något som han tagit upp fler gånger: att Sverige kan hota riktigt bra lag genom att minimera misstagen. När man misslyckas med det blir skillnaden tydlig.

⁸⁷ Wegerup, Jennifer (2007) ”Så fegt, Sverige” Aftonbladet 29/3-2007

⁸⁸ Olsson, Mats (2007) ”Vidrigt, Sverige” Expressen 29/3-2007

⁸⁹ Lindblad, Anders (2007) ”Herregud, vilken mardröm!” Svenska Dagbladet 18/11-2007

⁹⁰ Esk, Johan (2007) ”Var det Lasses sista resa med laget?” Dagens Nyheter 18/11-2007

⁹¹ Lindblad, Anders (2007) ”Herregud, vilken mardröm!” Svenska Dagbladet 18/11-2007

⁹² Bank, Simon (2007) ”Så nära är vi” Aftonbladet 18/11-2007

Spanien – Sverige 2-1, gruppspel i EM 2008 den 14 juni 2008

Krönikörer: Mats Olsson (Expressen), Johan Esk (DN), Jan Majlard (SvD), Simon Bank (Aftonbladet)

Sverige förlorade gruppspelsmatchen mot Spanien efter att David Villa gjort mål med bara några få minuter kvar. Trots förlusten var krönikörerna överväldigande positiva dagen efter. Expressens Mats Olsson skrev ”...Sverige gjorde det Sverige är så bra på när vi är som bäst: vi spelade för varandra, vi var bara sekunder från ett oavgjort och just det, just 1-1, hade känts som en seger”.⁹³ Johan Esk skrev att första halvleken var ”en av de bästa Sverige gjort under Lars Lagerbäck”.⁹⁴ SvD:s Jan Majlard var den minst positiva men skrev likväl att ”det gulklädda laget försvarade sig med näbbar och klor”.⁹⁵ Sverige spelade bra och att förlora mot Spanien (som senare vann hela turneringen) med ett mål är inget att skämmas för. Flera spelare fick positiva omdömen, och väldigt få kritiserades. Jan Majlard kritiserade backen Fredrik Stoor, ett omdöme som sticker ut en aning då den oprövade Stoor fick positiva omdömen från de andra krönikörerna.⁹⁶

Ryssland – Sverige 2-0, gruppspel i EM 2008 den 18 juni 2008

Krönikörer: Mats Olsson (Expressen), Johan Esk (DN), Jan Majlard (SvD), Simon Bank (Aftonbladet)

Ryssland var det stora frågetecknet inför EM 2008. De hade ett ungt lag med en erkänt skicklig tränare (Guus Hiddink) men ingen visste exakt var de stod. Att de enkelt skulle besegra Sverige och slå ut dem i gruppspelet var en överraskning för de flesta. Kritiken var hård i tidningarna dagen efter: Simon Bank skrev ”Pinsamt, uselt, blekt, värdelöst, inkompetent, viljelöst – varsågod och välj”.⁹⁷ Johan Esk skrev att det svenska laget ”startade matchen som ett gäng mätta, trötta, strandade säljar”.⁹⁸ Alla krönikörer tog i varierande grad upp den stora kontrasten mellan det unga och snabba ryska laget och det gamla (Sverige hade EM:s högsta medelålder) och sega svenska. Det ryska laget representerade framtiden; Sverige det förgångna. Det ryska laget fick en hel del beröm för sitt offensiva spel.

Den här matchen betydde slutet på Sveriges EM, och precis som efter slutet på kvalet till VM 2010 var synen på framtiden dystert. Alla, förutom Simon Bank, ställde sig tveksamma till Lars Lagerbäck som fortsatt förbundskapten. Mats Olssons krönika i Expressen hade rubriken

⁹³ Olsson, Mats (2008) ”Bara att ladda om” Expressen 15/6-2008

⁹⁴ Esk, Johan (2008) ”En smäll på fingrarna för lärare Lagerbäck” Dagens Nyheter 15/6-2008

⁹⁵ Majlard, Jan (2008) ”Sverige måste stå upp mot Ryssland” Svenska Dagbladet 15/6-2008

⁹⁶ Majlard, Jan (2008) ”Sverige måste stå upp mot Ryssland” Svenska Dagbladet 15/6-2008

⁹⁷ Bank, Simon (2008) ”Pinsamt” Aftonbladet 19/6-2008

⁹⁸ Esk, Johan (2008) ”Jag vill bara vråla: skäms tamejfaan” Dagens Nyheter 19/6-2008

”Hej då, Lasse.”⁹⁹ Halva hans text handlade om Lagerbäck's vara eller icke vara. ”Svensk fotboll har ingen framtid med Lars Lagerbäck” skriver han.¹⁰⁰

Det förekom inte mycket kritik mot enskilda spelare i krönikorna, men å andra sidan fick ingen svensk spelare så mycket som ett positivt ord, och kritiken mot laginsatsen var hård. Resultatet 2-0 speglade inte matchbilden: ”Det kunde ha blivit 5-0” skrev både Simon Bank och Mats Olsson.¹⁰¹

Här finns dock ett något uppseendeväckande undantag: ”Sämst av alla i mina ögon var Fredrik Ljungberg”, skriver SvD:s Jan Majlard.¹⁰² Ljungberg's insats nämns knappt av de andra krönikörerna.

Sverige – Danmark 0-1, kvalmatch till VM 2010 den 6 juni 2009

Krönikörer: Mats Olsson (Expressen), Johan Esk (DN), Jan Majlard (SvD), Simon Bank (Aftonbladet)

Sverige förlorade hemma mot Danmark i kvalet till VM 2010, och trots att det här var första halvan av kvalet verkade krönikörerna redan ganska säkra på att Sverige skulle missa VM. ”Det är kört nu”, skrev Expressens Mats Olsson¹⁰³, ”Sydafrika långt borta” skrev SvD:s Jan Majlard.¹⁰⁴ (Sydafrika var värdland för VM 2010) Av den anledningen fick krönikorna en liknande ton som de efter den andra matchen mot Danmark: uppgivenhet och besvikelse, men med en större dos frustration och något hårdare omdömen. Backen Mikael Nilsson, mittfältarna Kim Källström och Daniel Andersson och anfallaren Zlatan Ibrahimovic fick särskilt hård kritik. Men det något märkliga är att ingen pekas ut som syndabock, trots att det definitivt fanns visst fog för det: Kim Källström missade en straff och Mikael Nilsson slog en felpass som ledde fram till Danmarks segermål. Och som sagt, de hör till de hårdast kritiserade spelarna, men deras misstag ges inte särskilt stort utrymme (Källström kritiseras dock ganska hårt av DN:s Johan Esk, som utöver den missade straffen även skriver att Källström inte kunde slå en passning rätt).¹⁰⁵ Även tränarstaben med Lars Lagerbäck i spetsen får en del kritik, dels för några ifrågasatta spelarval och dels för att de lät Källström slå straffen i stället för den mer vana målskytten Zlatan Ibrahimovic.

⁹⁹ Olsson, Mats (2008) ”Hej då, Lasse” Expressen 19/6-2008

¹⁰⁰ Olsson, Mats (2008) ”Hej då, Lasse” Expressen 19/6-2008

¹⁰¹ Bank, Simon (2008) ”Pinsamt” Aftonbladet 19/6-2008, Olsson, Mats (2008) ”Hej då, Lasse” Expressen 19/6-2008

¹⁰² Majlard, Jan (2008) ”Att Lars Lagerbäck aldrig lär sig” Svenska Dagbladet 19/6-2008

¹⁰³ Olsson, Mats (2009) ”Det är kört nu” Expressen 7/6-2009

¹⁰⁴ Majlard, Jan (2009) ”Blågult mållöst igen – Sydafrika långt borta” Svenska Dagbladet 7/6-2009

¹⁰⁵ Esk, Johan (2009) ”Sverige bröt mot alla regler” Dagens Nyheter 7/6-2009

Krönikörerna är dock inte enbart negativa: Mats Olsson skriver att Sverige spelade bra fram till Danmarks mål.¹⁰⁶ Inhopparna Viktor Elm och Johan Elmander får en del beröm.

Danmark – Sverige 1-0, kvalmatch till VM 2010 den 10 oktober 2009

Krönikörer: Mats Olsson (Expressen), Johan Esk (DN), Jan Majlard (SvD), Simon Bank (Aftonbladet)

Sverige missade VM 2010. Det stod mer eller mindre klart efter att man förlorat även den andra matchen mot Danmark, och dagen efter var krönikörernas ton inte arg eller kritisk, utan mest uppgiven och besviken. Sverige skulle, för första gången på flera år, missa ett internationellt mästerskap, några spelare skulle sluta i landslaget och framtiden såg oviss ut. Krönikorna handlade bara delvis om matchen. De handlade även om Sveriges insats i hela kvalet – framförallt deras oförmåga att göra mål ("Ett sånt impotent lag har inte i VM att göra"¹⁰⁷) – och vad som skulle hända framöver. Alla krönikörer ställde sig i varierande grad skeptiska till Lars Lagerbäck som fortsatt förbundskapten (han avgick 2009 efter att ha varit förbundskapten sedan 2000); man menade att hans system hade blivit förutsägbart och oflexibelt.

Några spelare fick kritik för sin insats under matchen, men tonen är inte så hård och två av krönikörerna (DN:s Johan Esk och Expressens Mats Olsson) framhöll det meningslösa i att leta efter syndabockar efter en sån här match. Flera spelare får även positiva omdömen.¹⁰⁸

Sammanfattning 2005-2009

Förutom 1-2-förlusten mot Spanien i EM kännetecknas den här perioden av uppseendeväckande förluster; antingen stora förluster eller oväntade sådana (Nordirland, hemmamatchen mot Danmark). Dessa förluster ledde ofta till hård kritik från krönikörerna; tonläget efter förlusterna mot Tyskland och Ryssland hör till de hårdaste under hela undersökningsperioden. Kritiken är omfattande både mot laget och enskilda spelare. En som konsekvent kritiseras av samtliga krönikörer under den här perioden är förbundskaptenen Lars Lagerbäck. Efter uttågen ur VM 2006 och EM 2008 var samtliga krönikörer skeptiska till att ha kvar honom som förbundskapten, och efter matchen mot Nordirland kritiserades han för sin taktik

¹⁰⁶ Olsson, Mats (2009) "Det är kört nu" Expressen 7/6-2009

¹⁰⁷ Esk, Johan (2009) "Det här kändes som slutet" Dagens Nyheter 11/10-2009

¹⁰⁸ Esk, Johan (2009) "Det här kändes som slutet" Dagens Nyheter 11/10-2009, Olsson, Mats (2009) "Hans tid är ute" Expressen 11/10-2009

Holland – Sverige 4-1, kvalmatch till EM 2012 den 12 oktober 2010

Krönikörer: Mats Olsson (Expressen), Johan Esk (DN), Anders Lindblad (SvD), Simon Bank (Aftonbladet)

Att Sverige skulle få en svår match borta mot silvermedaljören från VM 2008 var ingen överraskning. Men fyra mål hade landslaget inte släppt in i en tävlingsmatch på 30 år och krönikörerna var väldigt kritiska dagen efter matchen. SvD:s Anders Lindblad jämförde förlusten med andra svenska bottenapp det senaste årtiondet¹⁰⁹, och de andra krönikörerna fällde omdömen som ”Rekordfiasko”¹¹⁰, och ”det var som att se ett pojklag”¹¹¹.

Backen Behrang Safari begick ett grovt misstag i matchen: han kastade ett inkast rakt till en holländsk spelare, vilket ledde till att Holland kort därefter gjorde mål. Alla krönikörer nämner Safaris misstag, och om någon ska ses som syndabock så är det han, men tonen mot honom är inte lika hård som mot Wendt. Förutom det misslyckade inkastet är Safaris insats ganska osynlig i krönikörernas texter. Detsamma kan sägas om de andra spelarna. Alla krönikörer nämner några svaga individuella insatser, men det som får hårdast kritik är själva laginsatsen. Alla pekar i varierande grad på hur naivt det var av Sverige att spela så offensivt mot ett på pappret bättre lag, och hur Sverige misslyckades med något som de vanligtvis är bra på: att med organisation och lagspel maskera sina individuella tillkortakommanden.

Ungern – Sverige 2-1, kvalmatch till EM 2012 den 2 september 2011

Krönikörer: Mats Olsson (Expressen), Johan Esk (DN), Ola Billger (SvD), Simon Bank (Aftonbladet)

Sverige förlorade mot Ungern efter att Ungern gjort ett mål i matchens sista minut. Sverige brukar inte förlora mot Ungern, och dagen efter var besvikelsen stor hos krönikörerna. SvD:s Ola Billger kallade förlusten ”värre än den mot Holland” (se nedan) eftersom Sverige förlorade en viktig match mot ett sämre lag.¹¹² Mats Olsson (Expressen) och Simon Bank (Aftonbladet) kallade matchen ”en smäll på svenskkäften”¹¹³ respektive ”ett fiasko”.¹¹⁴ Matchens stora syndabock var vänsterbacken Oscar Wendt. Det görs väldigt tydligt i SvD:s och DN:s artiklar. Ola Billger konstaterar att ”...den största syndaren av alla var Oscar Wendt.” och ägnar sedan ett par rader åt att beskriva Wendts misstag under matchen.¹¹⁵ Även

¹⁰⁹ Lindblad, Anders (2010) ”Det är bara att glömma gruppsegern” Svenska Dagbladet 13/10-2010

¹¹⁰ Olsson, Mats (2010) ”Rekord-fiaskot” Expressen 13/10-2010

¹¹¹ Esk, Johan (2010) ”Utklassat och hånat” Dagens Nyheter 13/10-2010

¹¹² Billger, Ola (2011) ”Förlusten värre än den mot Holland” Svenska Dagbladet 3/9-2011

¹¹³ Bank, Simon (2011) ”Ta sista chansen!” Aftonbladet 3/9-2011

¹¹⁴ Olsson, Mats (2011) ”Blågula fiaskot” Expressen 3/9-2011

¹¹⁵ Billger, Ola (2011) ”Förlusten värre än den mot Holland” Svenska Dagbladet 3/9-2011

DN:s Johan Esk ägnar flera rader åt Wendts insats.¹¹⁶ Den krönikör som riktar mildast kritik mot Wendt är Expressens Mats Olsson. Han skriver visserligen att Wendt gjorde flera individuella misstag, men skriver det i en bisats där han även kritiserar de andra backarna Daniel Majstorovic och Andreas Granqvist.¹¹⁷

Andra spelare som kritiseras är de redan nämnda Majstorovic och Granqvist, samt mittfältaren Anders Svensson. Även tränaren Erik Hamrén får en del kritik för att han lät Oscar Wendt spela hela matchen. Mittfältarna Christian Wilhelmsson och Rasmus Elm samt anfallaren Johan Elmander kommer undan med relativt bra betyg, men överlag ges väldigt lite utrymme åt de positiva aspekterna. Johan Esk ger dem knappt en mening.¹¹⁸

¹¹⁶ Esk, Johan (2011) ”Nonchalans, slarv och slöhet” Dagens Nyheter 3/9-2011

¹¹⁷ Olsson, Mats (2011) ”Blågula fiaskot” Expressen 3/9-2011

¹¹⁸ Esk, Johan (2011) ”Nonchalans, slarv och slöhet” Dagens Nyheter 3/9-2011

5. Resultat och analys

5.1 Omdömen

Superlativ, svordomar, adverb, ironi och sarkasm, över- och underdrifter, liknelser, metaforer och populärkulturella referenser är alla språkliga grepp som krönikörerna använder sig av i sina texter och även när de kritiserar lag eller enskilda spelare. Dessa språkliga grepp har blivit allt vanligare, speciellt hos den senaste generationen sportkrönikörer (Johan Esk, Mats Olsson, Simon Bank, Jan Majlard/Anders Lindblad) men har i varierande grad dykt upp under hela undersökningsperioden. Svordomar var dock väldigt ovanligt under undersökningstidens första halva.

Denna allt mer utbredda användning av retoriska grepp kan lätt ses som ett led i en utveckling mot hårdare och elakare omdömen. Under hela undersökningsperioden har hård kritik i form av t.ex. superlativ och adverb förekommit mot både laget och enskilda spelare, men något relativt nytt är användandet av t.ex. ironi, sarkasm, liknelser och metaforer. Att efter en dålig match få höra att man var ”smidig som ett IKEA-skåp” torde vara mer kännbart än att man gjorde en dålig eller usel match.¹¹⁹ Inte nog med att krönikören kritiserar en, han försöker dessutom göra sig rolig på ens bekostnad.

Utifrån det Dahlén och Wallin skriver om individcentrering och intensifiering känns det dock som om denna utveckling gått väldigt långsamt och bara tagit fart de senaste 10-15 åren. I krönikorna från VM 1990 är tonen hos de flesta krönikörer väldigt saklig och allmänt ”odramatisk”, trots Sveriges svaga insats i den turneringen. Det förekommer t.o.m. en del rent refererande i de krönikorna. Inte ens Mats Olsson och Lasse Sandlin, kvällspressjournalister som hängde med in på 2000-talet, använder sig av ett särskilt laddat språk i de krönikorna, med undantag för matchen mot Costa Rica.

Som den här undersökningen har visat är dock inte krönikörerna upprörda och kritiska varje gång Sverige förlorar en tävlingsmatch. Flera kriterier måste vara uppfyllda för att kritiken ska bli särskilt hård.

Kriterium 1: Matchen måste betyda något.

Om kriterium 2 uppfylls kan kritiken mildras om matchen saknar betydelse, t.ex. om Sverige förlorar en avslutningsmatch i en grupp när de redan är klara för avancemang. Ett exempel här är matchen mot Lettland i kvalet till EM. Om Sverige hade förlorat på hemmaplan mot Lettland i ett avgörande skede hade det varit en sensation och tonen hos krönikörerna hade

¹¹⁹ Esk, Johan (2006) ”Han har inte hängt med i utvecklingen” Dagens Nyheter 25/6-2006

med all säkerhet varit minst lika hård som i den här undersökningens hårdaste krönikor. Nu nöjde sig krönikörerna med att konstatera att Sverige svek de som hade tagit sig till Råsunda för att se en värdig svensk avslutning på EM-kvalet. Ett annat tydligt exempel är förlustmatchen mot Kroatien på bortaplan i kvalet till VM 2006. Trots förlusten blev Sverige klart för VM tack vara tursamma resultat i de andra matcherna, och det faktumet tog en hel del utrymme från Sveriges insats i matchen.

Kriterium 2: Sverige måste antingen ha blivit riktigt utspelat eller förlorat mot ett lag som de inte borde förlora mot.

Det svenska laget kritiseras mer eller mindre inte alls efter matcherna mot t.ex. Spanien (EM 2008) och Holland (EM 2004). Spanien och Holland är inga lag som Sverige förväntas besegra, och för att få kritik efter förluster mot såna lag krävs det att det svenska laget viker ner sig och blir riktigt utspelade (jämför med 0-3-förlusten mot Spanien i EM-kvalet 2007 och 1-4-förlusten mot Holland i EM-kvalet 2010).

I EM 2008 hade Sverige 1-1 mot Spanien ända tills David Villa avgjorde med någon minut kvar. Dagen efter var krönikörerna överens om att Sverige hade spelat bra och att det var oerhört surt att tappa en poäng i slutminuterna. I EM 2004 var marginalerna ännu mindre: det krävdes straffar för att Holland skulle besegra Sverige, och efteråt hade krönikörerna inte ett ont ord att säga: Sverige hade gjort en heroisk insats, inte bara i matchen utan i hela turneringen.

Kriterium 3: Maximalt fokus måste ligga på själva matchen.

Det finns några matcher där man rimligtvis kan tycka att krönikörerna borde varit mer kritiska än vad de var. T.ex. förlusterna mot Nordirland i EM-kvalet 2008 och Kroatien (hemmamatchen) i VM kvalet 2004; båda dessa matcher uppfyller kriterium 1 och 2. Men i de krönikorna la krönikörerna en del fokus på andra saker än själva matchen. Efter Kroatien-matchen lyfte krönikörerna på förstoringsglasat och granskade svensk lagidrott utifrån det faktum att både fotbollslandslaget och ishockeylandslaget åkt på kännbara förluster inom loppet av några dagar. Efter Nordirland-matchen fylldes krönikorna av en hel del fascination inför det Nordirländska laget: ett lag bestående av spelare från de lägre divisionerna i England och Skottland som spelade på en risig arena men som besegrat flera bra lag med sin organisation och disciplin – samma drag som kännetecknar det svenska laget. Det var en David-mot-Goliat-historia som krönikörerna inte var sena att uppmärksamma (SvD:s Jan Majlard skrev t.o.m att ”Den här förtrollade kvällen sänkte David (Healy) definitivt Goliat

(Zlatan)”.¹²⁰ Visst kritiserades det svenska laget efter de matcherna, men om jämför med matchen mot Ungern i EM-kvalet 2011 – även det en match som uppfyller kriterium 1 och 2 – är skillnaden uppenbar.

5.2 Ansvarsfrågan

Under hela undersökningsperioden står naturligtvis laginsatsen i fokus; fotboll är ju en lagsport. Kritiken mot laginsatsen är både hårdare och mer omfattande än kritiken av tränare och enskilda spelare i samtliga krönikor. Bara i några få krönikor tar bedömandet av något annat upp nästan lika stort utrymme som laginsatsen, och då är det förbundskaptenens taktik och spelaruttagningar som granskas.

Förbundskaptenen kritiseras ofta, och kritiken mot honom är ofta betydligt mer omfattande än kritiken mot någon enskild spelare. Den enskilda spelare som kritiseras hårdast under undersökningsperioden är Oscar Wendt, han får några rader i krönikorna efter matchen mot Ungern i EM-kvalet 2011. Kritik mot förbundskaptenens insats, å andra sidan, kan i vissa fall ligga till grund för en stor del av en krönika. Som det antyds redan i vissa rubriker får förbundskaptenen då och då bära ansvaret för en förlust, eller lagets misslyckande under en längre period. Det blir mest tydligt under andra halvan av 00-talet då alla krönikörer verkade ha tappat tålamodet med förbundskaptenen Lars Lagerbäck.

Kritik mot enskilda spelare har funnits under hela undersökningsperioden. Under första halvan av 1990-talet rörde de kritiska omdömena mot de enskilda spelarna kanske 1-2 spelare per krönika och kritiken tog sig då ganska svaga uttryck. Om man räknar bort exemplet Oscar Wendt så har kritiken mot enskilda spelare inte blivit så mycket hårdare sedan mitten av 1990-talet. En enskild spelares insats beskrivs sällan med mer än en mening.

Händer det då att enskilda spelare åker på särskilt hård kritik? Att de hängs ut som enskild orsak till förlusten? Svaret på den frågan är varken ja eller nej. För om en spelare till exempel missar en straffspark eller gör ett individuellt misstag som leder fram till ett mål för motståndarlaget så kan han räkna med att det nämns i krönikorna dagen efter, men kritiken mot honom kan variera ganska ordentligt. I vissa fall konstateras det, med värdeneutrala eller svagt negativa ord att han gjorde ett misstag. Om han gjorde en bra insats utöver misstaget nämns det ofta i krönikorna. Ibland är kritiken mot honom hårdare. Det är inte vanligt att det blir hårdare än så. Sägningen av Oscar Wendt efter matchen mot Ungern är på vissa sätt unik i min undersökning. Det utrymme som hans insats får i DN:s och SvD:s krönikor är betydligt

¹²⁰ Majlard, Jan (2007) ”Det sämsta på mycket länge” Svenska Dagbladet 29/3-2007

större än vad någon annan enskild spelarinsats får under undersökningsperioden. Det är också det enda fallet där mer än en krönikör gör det uppenbart att en spelare bar huvudansvaret för förlusten. För att åka på en sågning liknande den som Wendt utsattes för räcker det kanske inte med att spelaren gjorde ett stort misstag; han måste ha gjort flera misstag eller underpresterat konsekvent under en längre period.

5.3 DN

Sedan Johan Esk blev sportkrönikör på DN år 2004 har DN:s krönikor på flera sätt närmat sig Aftonbladets och Expressens. Hans företrädare Torbjörn Peterson och Göran Löwgren kunde i för sig komma med hårda omdömen om både laget och enskilda spelare, men deras ton var vanligtvis ganska saklig, någonstans mellan SvD:s Jan Majlard och Sune Sylvén. Esk, å andra sidan, kan låta genuint förbannad ibland; hans ton kan vara lika hård och intensiv som Aftonbladets Simon Bank och högre än Expressens Mats Olsson. Han är väldigt kritisk mot Oscar Wendt efter Ungern-matchen, och efter matcher som uppfyller kriterium 1 och 2 (se ”omdömen”) är det inte ovanligt att han ägnar ett helt stycke åt kritik mot spelare, ofta med hårdare ord än adjektiv som ”dålig”.

5.4 Aftonbladet

Aftonbladet är den tidning där krönikorna förändrats minst under undersökningsperioden. Med några enstaka undantag har alla Aftonbladets krönikor skrivits av antingen Lasse Sandlin (1990 – 2003) eller Simon Bank (2004-). Både har legat i framkant vad gäller laddat språk och hårda omdömen jämfört med sina samtida konkurrenter. Sandlin håller en ganska saklig ton i sina första krönikor från VM 1990 men är sedan väldigt kritisk efter förlusten mot Costa Rica, ännu mer kritisk än de andra krönikörerna. Bank är inte alltid upprörd och kritisk, långt ifrån, men intensiteten är ofta hög i hans texter; ett av hans kännetecken är att stapla adjektiv eller superlativ på varandra vilket ökar intensiteten i texten (”Nervöst, tafatt, klumpigt, frånåkt, förnedrat”, ”den grymmaste, hemskaste, vidrigaste, otäckaste”).

5.5 Expressen

Enligt Peter Dahlén är Mats Olsson Sveriges mest inflytelserike sportjournalist sen början av 1990-talet.¹²¹ Därför är hans krönikor intressanta att undersöka. Olsson har skrivit för

¹²¹ Dahlén (2008) s. 40

Expressen under hela undersökningstiden, och under 90-talet var hans språk något mer laddat och hans omdömen hårdare än de samtida krönikörerna. Sen dess har Aftonbladets och DN:s krönikörer hunnit ifatt honom, medan SvD har en bit kvar. Det ska dock sägas att Olssons språk förändrats en del under undersökningsperioden; det var lite mindre laddat under 1990-talet. Olsson må vara en pådrivare, men han verkar även ha påverkats av andra i sitt skrivande.

Olsson skriver alltså ofta med laddat språk, och han kan vara väldigt kritisk, men han är relativt försiktig med omdömen om individuella spelare. Han är den krönikör som är minst kritisk till Oscar Wendt efter matchen mot Ungern i EM-kvalet 2011. Den individ som genomgående kritiseras hårdast i Olssons krönikor är inte en spelare utan en tränare: från och med 2004 och fram till 2009 blir det väldigt uppenbart att Olsson inte gav mycket för den dåvarande förbundskaptenen Lars Lagerbäck och hans försiktiga, defensiva syn på fotboll.

5.6 SvD

Svenska Dagbladets sportkrönikör Jan Majlard slutade som sportkrönikör år 2010. Majlard var på många sätt en intressant krönikör. Han kunde i för sig komma med hårda omdömen mot enskilda spelare – kolla bara vad han skriver om Fredrik Ljungberg efter matchen mot Ryssland i EM 2008 eller Fredrik Stoor efter matchen mot Spanien – men allt som oftast känns hans ton mer distanserad än de andra samtida krönikörerna. Om Sverige hade blivit riktigt utspelat kunde han säga laget men även ösa beröm över motståndarlaget. När man läser hans krönikor efter Sveriges match mot Ryssland i EM 2008 eller Tyskland i VM 2006 känns det som att det är lika viktigt för honom att få se bra fotboll som att Sverige vinner ("Jag tror att ryssarna kan bli en obehaglig överraskning för Holland på midsommardagen. Jag ska njuta av matchen mellan två offensiva lag framför tv:n").¹²² Det kan man inte säga om de andra samtida krönikörerna.

Bara två SvD-krönikor skrivna efter Majlards avskedande är med i undersökningen, så man ska inte dra alltför stora slutsatser utifrån dem. Men de är likväl intressanta att undersöka. De är skrivna av Anders Lindblad (EM-kvalmatchen mot Holland 2010) och Ola Billger (EM-kvalmatchen mot Ungern 2011). Lindblad har skrivit flera krönikor i min undersökning, medan Billger är ny. Lindblad verkar lite, men bara marginellt, tuffare än Majlard medan Billger är ordentligt upprörd efter matchen mot Ungern. Man ska dock inte dra alltför stora

¹²² Majlard, Jan (2008) "Att Lars Lagerbäck aldrig lär sig" Svenska Dagbladet 19/6-2008

slutsatser om honom utifrån den matchen då det var en match som retade upp samtliga krönikörer.

Innan Majlard skrevs SvD:s krönikor av Anders Lindblad (som även skrev några krönikor efter att Majlard tagit över) eller sportchefen Sune Sylvén. Sylvén hade en ännu mer saklig och distanserad ton än Majlard. SvD:s krönikor har överlag varit de mest sakliga och distanserade under hela undersökningsperioden. De tog ett litet steg mot de andra tidningarna när Sune Sylvén ersattes av Jan Majlard och Anders Lindblad. Vad som kommer att hända efter Majlard känns omöjligt att sia om.

5.7 Krönikörernas roll och tilltal

Tidningarna har uppenbarligen uppsnappat att opinionsjournalister blivit allt viktigare. Ett tydligt tecken på det är att sportkrönikör har blivit en alltmer fast post de senaste åren. I tre av de fyra undersökta tidningarna har samtliga krönikor skrivits av en och samma person de senaste fem åren (SvD har varierat mellan två skribenter under samma period). Expressen har haft samma krönikör under hela undersökningsperioden, med ett enda undantag: Hans Linné skrev om matchen mot Lettland i EM-kvalet 2003.

Det rena refererandet har praktiskt taget försvunnit från krönikorna om det svenska fotbollslandslaget under tiden för den här undersökningen (det är en utveckling som pågått länge i takt med att fotbollen som sport blivit allt mer populär och fotbollsmatcher på TV blivit vanligare) och ersatts av andra saker som opinion, berättande och granskning.

Krönikörernas förstoringsglas har både sänkts och höjts. På 1990-talet höll krönikörerna (speciellt DN:s och SvD:s krönikörer) en viss distans till både laget och spelarna. Fokus låg nästan uteslutande på den aktuella matchen och läget i gruppen eller slutspelet. Det senare årtiondet har det hänt att krönikörerna gått ner och lagt fokus på en individ (det tydligaste exemplet här är Simon Banks krönika om Sveriges strafförlust mot Holland i EM 2004 där Olof Mellberg står i fokus) eller tittat upp och satt in matchen i ett sammanhang (exempel: krisen i svensk lagidrott efter förlusten mot Kroatien i kvalet till VM 2006 eller fokuseringen på det Nordirländska laget efter matchen mot dem i kvalet till EM 2008). I vissa enstaka fall blir matchen nästan bara en fond för berättandet om eller bedömandet av något annat. Detta hände bara en gång under 1990-talet: då Mats Olsson diskuterar om huruvida fotbollslandslaget gått om ishockeylandslaget i popularitet efter EM-semifinalen 1992. Att krönikörerna skriver för en allt mer medveten publik verkar de själva medvetna om. I några krönikor från de senaste fem åren har det hänt att krönikörerna avslutat ett stycke med

att rakt på sak skriva ”ni såg ju själva” eller ”ni såg väl själva?”. Att spelarna omnämns med smeknamn var ovanligt på 1990-talet, så länge det inte gällde kända spelare som Henrik ”Henke” Larsson. I vissa krönikor från andra halvan av 00-talet kallas backen Andreas Granqvist, en spelare som inte ens var ordinarie i startelvan, för ”Granen”.

En ofrånkomlig konsekvens av detta är att den opinionsjournalistiska ambitionen att övertyga har försvunnit från krönikörerna – varför ska man försöka övertyga sina läsare om något som de förmodligen redan vet? -; krönikörernas främsta roll idag verkar vara som antingen förstärkare eller underhållare. Förstärkare för att de med laddat språk och målande beskrivningar förstärker känslor och åsikter som läsaren (förmodligen) redan har. Krönikörernas åsikter är allt som oftast likformiga; kritiska omdömen kan variera i hårdhetsgrad men att en krönikör går i polemik med den allmänna uppfattningen och försvarar en sågad spelare eller laginsats händer inte en enda gång i min undersökning. Underhållare för att krönikor fulla med laddat språk, målande beskrivningar och dramaturgiska inslag är roligare att läsa än krönikor med mer formellt språk.

6. Slutsatser och diskussion

I denna uppsats har jag visat hur sportkrönikörerna på Sveriges fyra största tidningar skriver om det svenska herrlandslaget i fotboll efter en förlorad tävlingsmatch. Jag har visat vilka faktorer som påverkat deras ton, hur kritiken sett ut mot laginsatsen och enskilda spelare, samt hur det har förändrats under den 21 år långa undersökningsperioden.

Undersökningen börjar med bevakningen av VM 1990, som till stor del kännetecknas av en saklig ton hos krönikörerna. Krönikörerna hade överseende med Sveriges två första förluster; förlusten mot Brasilien var väntad och inte heller förlusten mot Skottland var någon katastrof eftersom Sverige fortfarande hade chans att gå vidare från gruppen. Men å andra sidan: efter den högst oväntade förlusten mot Costa Rica är tonen förmodligen hårdare än i någon annan krönika från hela 1990-talet. Kritiken mot enskilda spelare är väldigt begränsad, även efter Costa Rica-matchen. En eller två spelare kritiserar per krönika, ofta med milda omdömen som att spelaren hade svårt eller gjort en svag insats.

Sen följer två matcher där krönikörerna har överseende med förlusterna eftersom de innebar slutet på framgångsrika turneringar. Sverige gjorde succé i såväl EM 1992 som VM 1994. En lång tid efter VM-bronset 1994 präglas krönikorna av två saker: Sveriges oförmåga att göra mål trots bra spel (med vissa undantag) och besvikelsen över att spelarna från VM 1994 inte verkar vara lika bra längre. Tonen är ofta besviken eller uppgiven i stället för arg eller upprörd. Efter VM 1990 ersätter DN Bobby Byström med Göran Löwgren som är lite mer kritisk än sin föregångare.

Runt sekelskiftet ersätter DN Göran Löwgren med Johan Esk, SvD ersätter Sune Sylvén med Jan Majlard och Aftonbladet ersätter Lasse Sandlin med Simon Bank. I samtliga fall leder detta till krönikor med mer laddat språk. I SvD och Aftonbladet är skillnaden liten, men i DN är den stor – skillnaden mellan Johan Esk och kvällspressens samtida krönikörer är bara marginell.

Sverige inleder 2000-talet med ett misslyckat EM-slutspel där de kritiserar hårt, speciellt efter premiärförlusten mot Belgien. Sista matchen mot Italien ses som lite av en upprättelse, även om Sverige förlorar även den matchen.

Sen följer två framgångsrika turneringar, VM 2002 och EM 2004, där Sverige avancerar till slutspel och hyllas efter förlusterna mot Senegal respektive Holland. Sen går det sämre: under andra halvan av 00-talet åker Sverige på ett par stora och/eller oväntade förluster mot t.ex. Spanien, Holland och Tyskland som följs av väldigt upprörda och kritiska krönikor.

Förbundskaptenen Lars Lagerbäck kritiseras ofta under den här perioden innan han avgår år 2009. Jan Majlard slutar på SvD i slutet av undersökningsperioden och framtiden efter honom är osäker.

Jag har lyckats identifiera ett par kriterier som måste uppfyllas för att krönikörernas ton ska bli speciellt upprörd och kritisk: Sverige måste antingen förlora mot ett lag som de inte borde förlora mot eller bli riktigt utspelat, och det måste ske i en match som betyder något. Om matchen är av liten eller ingen betydelse kan kritiken mildras eller utebli helt och hållet. Ibland uteblir kritiken helt och tonen blir medlidsam, positiv eller t.o.m hyllande. Detta kan hända om Sverige stått upp bra mot ett erkänt bra lag eller åkt ur en turnering där man gått oväntat långt.

Krönikörernas språk har blivit alltmer laddat under undersökningsperioden: retoriska grepp som liknelser, metaforer, ironi och sarkasm, svordomar, superlativ, populärkulturella referenser har blivit allt vanligare hos samtliga krönikörer. Vad gäller de kritiska omdömena kan dessa retoriska grepp användas i särskilt elaka omdömen då krönikören inte bara kritiserar en spelare utan dessutom försöker göra sig rolig på spelarens bekostnad.

Laginsatsen har alltid stått i fokus; kritiken mot den har varit betydligt hårdare och mer omfattande än kritiken mot någon enskild spelare eller förbundskaptenen. Förbundskaptenen får då och då utstå hård kritik för taktik och laguttagningar; i vissa fall tar hans insats upp en stor del av krönikörernas uppmärksamhet. Kritiken mot enskilda spelare har inte förändrat mycket sett till ordval och omfattning, men fler enskilda spelarinsatser kritiserar idag än i början av undersökningsperioden.

Dahlén och Wallin har identifierat en rad trender inom sportjournalistiken som pekar mot mer individcentrering, sentimentalisering och dramatisering. Jag har inte hittat mycket i min undersökning som motbevisar dessa trender.

Marina Gheretti sätter likhetstecken mellan denna dramatisering och sensationsjournalistik. Utifrån hennes idéer skulle man alltså kunna påstå att alla tidningars krönikor utvecklats i sensationsjournalistisk riktning under min undersökningsperiod. Svenska Dagbladet har bara tagit små steg medan Dagens Nyheter tagit ett stort steg och idag använder sig av ett språk i sina krönikor som i mångt och mycket liknar kvällspressens.

Jag har i denna uppsats inte haft för avsikt att reda ut *varför* krönikörerna skriver som de gör, men utifrån den tidigare forskningen och mina egna resultat har jag identifierat några faktorer som förmodligen spelar in.

- Den ökade konkurrensen inom opinionsjournalistiken, vilket gjort det viktigare för opinionsjournalister att ha ett språk som sticker ut.
- Det svenska landslagets oerhörda popularitet och förmåga att väcka känslor. Att skriva oengagerat – eller ens med något annat än ett uppskruvat tonläge – efter en match som rört upp tittarnas känslor skulle innebära att skribenten kom ur kurs med läsarna och därmed sänka skribentens ethos.
- Sensationalism säljer.

Om min teori stämmer så finns det inte mycket som tyder på att krönikörernas språk kommer att förändras inom en överskådlig framtid. Konkurrensen inom opinionsjournalistiken kommer att fortsätta vara hård, landslaget kommer att fortsätta väcka känslor och sensationalism kommer att fortsätta sälja tidningar.

Men vi ska komma ihåg att utvecklingen inom sportjournalistiken inte gått mekaniskt åt ett håll. Som Dahlén skriver så utvecklades sportjournalistiken i en mer kritisk och granskande riktning när elitidrotten började kommersialiseras. Vi får inte heller glömma den mänskliga faktorn. Om en eller två av de undersökta tidningarna ersatte sina sportkrönikörer med nya krönikörer med andra journalistiska ideal skulle det förmodligen kunna bidra till att styra in svensk sportjournalistik på en annan bana. Vi vet trots allt ingenting om krönikörernas personliga preferenser och deras redaktionella förutsättningar. För att få veta mer om det hade jag behövt intervjua dem.

Vilka vidare konsekvenser kan då krönikörernas kritiska omdömen få? Som Jesper Strömbäck visat, både i Strömbäck (2000) och Nord & Strömbäck (2004), så skriver inte journalisterna i ett vakuum. Deras gestaltningar av verkligheten påverkar läsarnas gestaltningar av densamma. Med andra ord: krönikörernas gestaltningar av fotbollslandslaget påverkar läsarnas gestaltningar av fotbollslandslaget. Här är ansvarsfördelningen intressant. Fördelningen av ansvar mellan laget, tränaren och enskilda spelare har i för sig inte förändrats så mycket under undersökningsperioden, men fokuseringen på enskilda spelare har ökat något. Om fokuseringen på enskilda spelare ökat i journalisternas gestaltningar av fotbollslandslaget, och det i sin tur leder till samma fokusering hos läsarna, så är det en utveckling som många fotbollsmänniskor, såväl spelare, ledare och tittare nog skulle vilja stoppa. Ökad individcentrering i något som i grund och botten är en lagsport där elva spelare måste dra åt samma håll kan knappast föra särskilt mycket gott med sig.

Framing-teorins idéer om journalisternas och läsarnas referensramar skulle också kunna bidra med en förklaring till varför krönikörerna skriver som de gör. Under en stor del av 1990-talet åkte det svenska landslaget berg- och dalbana: det blev fiasko i VM 1990, succé i EM 1992, succé i VM 1994 och sen gick det utför igen. Under denna period måste det ha varit svårt för journalisterna och läsarna att skaffa sig några gemensamma referensramar kring landslaget. Rent teoretiskt sett skulle en krönikör kunna säga laget för en förlust som upplevdes som upprörande av krönikören men ganska väntad och därmed inte så upprörande av läsaren. Detta skulle kunna förvirra läsaren och minska krönikörens trovärdighet. Som en följd av detta skulle krönikören kunna mildra sitt språk för att undvika att denna förvirring uppstod. De senaste åren har landslagets resultat legat på en jämnare nivå, vilket torde ha gjort det lättare för journalister och läsare att skaffa sig gemensamma referensramar. Man vet var landslaget står, vilka matcher som är ”okej” att förlora och vilka matcher som inte är det. Detta kan leda till att krönikörerna språkligt kan ”ta ut svängarna” mer utan att riskera att fjärma sig från sina läsare.

7. Referenser

Litteratur

- Dahlén, Peter (2008) *Sport och medier. En introduktion*. Kristiansand: IJ-förlaget
- Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik, Wängnerud, Lena (2007) *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad* Norstedts Juridik
- Nord, Lars & Strömbäck, Jesper (red.) (2004) *Medierna och demokratin* Studentlitteratur
- Nordenson, Magdalena (2008) *Opinionsjournalistik. Att skriva ledare, kolumner och recensioner* Lund: Studentlitteratur
- Strömbäck, Jesper (2000) *Makt och medier. Samspelet mellan medborgarna, medierna och de politiska makthavarna*. Lund: Studentlitteratur
- Wallin, Ulf (1998) *Sporten i spalterna. Sportjournalistikens utveckling i svensk dagspress under 100 år*. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet.

Artiklar

- Anrell, Lars (2000) "Här tystnar den svenska armén" Aftonbladet 11/6-2000
- Bank, Simon (2004) "12 grymma straffar som knäckte en hel nation" Aftonbladet 27/6-2004
- Bank, Simon (2004) "Skandal, skandal, skandal" Aftonbladet 9/9-2004
- Bank, Simon (2006) "En epok är slut" Aftonbladet 25/6-2006
- Bank, Simon (2007) "Så nära är vi" Aftonbladet 18/11-2007
- Bank, Simon (2008) "Lugn, det fixar sig" Aftonbladet 15/6-2008
- Bank, Simon (2008) "Pinsamt" Aftonbladet 19/6-2008
- Bank, Simon (2009) "Sorg – och besvikelse" Aftonbladet 7/6-2009
- Bank, Simon (2009) "Det här var kvalet när den svenska fasaden sprack" Aftonbladet 11/10-2009
- Bank, Simon (2010) "Sänkta – av övermodet" Aftonbladet 13/10-2010
- Bank, Simon (2011) "Ta sista chansen!" Aftonbladet 3/9-2011
- Billger, Ola (2011) "Förlusten värre än den mot Holland" Svenska Dagbladet 3/9-2011
- Byström, Bobby (1990) "Careca lysande och kall" Dagens Nyheter 11/6-1990
- Byström, Bobby (1990) "Nej, än är det inte kört" Dagens Nyheter 17/6-1990
- Byström, Bobby (1990) "Ofattbart – men välförtjänt fiasko" Dagens Nyheter 21/6-1990
- Croneman, Johan (2011) "Medierna har anammat nätets hårda språk och stil" Dagens Nyheter 10/9-2011
- Esk, Johan (2000) "Inget försvar för blågul förlust" Dagens Nyheter 11/6-2000
- Esk, Johan (2004) "Tack ändå, Mellberg" Dagens Nyheter 27/6-2004
- Esk, Johan (2004) "Här får Sverige en ny lektion" Dagens Nyheter 9/9-2004

Esk, Johan (2006) "Han har inte hängt med i utvecklingen" Dagens Nyheter 25/6-2006

Esk, Johan (2007) "Healy mardröm för Sverige" Dagens Nyheter 29/3-2007

Esk, Johan (2007) "Var det Lasses sista resa med laget?" Dagens Nyheter 18/11-2007

Esk, Johan (2008) "En smäll på fingrarna för lärare Lagerbäck" Dagens Nyheter 15/6-2008

Esk, Johan (2008) "Jag vill bara vråla: skäms tajejfaan" Dagens Nyheter 19/6-2008

Esk, Johan (2009) "Sverige bröt mot alla regler" Dagens Nyheter 7/6-2009

Esk, Johan (2009) "Det här kändes som slutet" Dagens Nyheter 11/10-2009

Esk, Johan (2010) "Utklassat och hånat" Dagens Nyheter 13/10-2010

Esk, Johan (2011) "Nonchalans, slarv och slöhet" Dagens Nyheter 3/9-2011

Jönsson, Fredrik (2011) "Lindahls mardrömsmatch" Aftonbladet 13/7-2011

Lindblad, Anders (2003) "Sviten bruten" Svenska Dagbladet 12/10-2003

Lindblad, Anders (2007) "Herregud, vilken mardröm!" Svenska Dagbladet 18/11-2007

Lindblad, Anders (2010) "Det är bara att glömma gruppsegern" Svenska Dagbladet 13/10-2010

Linne, Hans (2003) "Kvalförlusten var ett hån mot ett utsålt Råsunda" Expressen 12/10-2003

Löwgren, Göran (1992) "Slutet på den rara EM-sagan" Dagens Nyheter 22/6-1992

Löwgren, Göran (1993) "Tänk om bollen gått vår väg" Dagens Nyheter 29/4-1993

Löwgren, Göran (1994) "Omöjligt stå emot lekhumöret" Dagens Nyheter 14/7-1994

Löwgren, Göran (1994) "Förlusten känns rätt onödig" Dagens Nyheter 13/10-1994

Löwgren, Göran (1995) "Nu blir kvalet en nervpärs" Dagens Nyheter 30/3-1995

Löwgren, Göran (1995) "Landslaget inte längre i världsklass" Dagens Nyheter 27/4-1995

Löwgren, Göran (1996) "En gåta att Kennet fick skjuta straffen" Dagens Nyheter 10/10-1996

Löwgren, Göran (1996) "Resultatet ett hån mot överlägsna svenska spelare" Dagens Nyheter 11/11-1996

Löwgren, Göran (1997) "Börja om från början" Dagens Nyheter 7/9-1997

Majlard, Jan (1994) "Thomas Ravelli höll Sverige kvar i matchen" Svenska Dagbladet 14/7-1994

Majlard, Jan (2000) "Passivt Sverige straffades" Svenska Dagbladet 11/6-2000

Majlard, Jan (2002) "Stolpe slut, Sverige" Svenska Dagbladet 17/6-2002

Majlard, Jan (2006) "Så var det roliga slut – nu ser vi framåt" Svenska Dagbladet 25/6-2006

Majlard, Jan (2007) "Det sämsta på mycket länge" Svenska Dagbladet 29/3-2007

Majlard, Jan (2008) "Sverige måste stå upp mot Ryssland" Svenska Dagbladet 15/6-2008

Majlard, Jan (2008) "Att Lars Lagerbäck aldrig lär sig" Svenska Dagbladet 19/6-2008

Majlard, Jan (2009) "Blågult mållöst igen – Sydafrika långt borta" Svenska Dagbladet 7/6-2009

Majlard, Jan (2009) "Grattis, Danmark" Svenska Dagbladet 11/10-2009

Niva, Erik (2011) "Sämsta insatsen på hela 2000-talet" Aftonbladet 3/9-2011

Olsson, Mats (1990) "Åh, varför skrev jag inte två mål?" Expressen 11/6-1990

Olsson, Mats (1990) "Varför, Olle Nordin? Varför?" Expressen 17/6-1990

Olsson, Mats (1990) "Vi duger inte" Expressen 21/6-1990

Olsson, Mats (1992) "Tack, Sverige" Expressen 22/6-1992

Olsson, Mats (1993) "'Svinet' som sänkte oss" Expressen 29/4-1993

Olsson, Mats (1994) "Men deppa inte grabbar, det finns en medalj kvar att kämpa om" Expressen 14/7-1994

Olsson, Mats (1994) "Bomben i Bern" Expressen 13/10-1994

Olsson, Mats (1995) "Fotbolls-VM har aldrig ägt rum" Expressen 30/3-1995

Olsson, Mats (1995) "Fyra bortamatcher, en vinst – det är för dåligt" Expressen 27/4-1995

Olsson, Mats (1996) "Au revoir, la France. Ajöss, Frankrike" Expressen 11/11-1996

Olsson, Mats (1997) "Vi duger inte" Expressen 7/9-1997

Olsson, Mats (2000) "Tryggheten rämnade med Patrik och 'Rolle'" Expressen 11/6-2000

Olsson, Mats (2002) "Minnena ska vara glada för Sverige gjorde ett bra fotbolls-VM" Expressen 17/6-2002

Olsson, Mats (2004) "Vår sagolika resa är över" Expressen 27/6-2004

Olsson, Mats (2004) "Helt rätt, Mellberg!" Expressen 9/9-2004

Olsson, Mats (2006) "Sparka honom! Jag vill ha en annan förbundskapten" Expressen 25/6-2006

Olsson, Mats (2007) "Vidrigt, Sverige" Expressen 29/3-2007

Olsson, Mats (2007) "Skräcken" Expressen 18/11-2007

Olsson, Mats (2008) "Bara att ladda om" Expressen 15/6-2008

Olsson, Mats (2008) "Hej då, Lasse" Expressen 19/6-2008

Olsson, Mats (2009) "Det är kört nu" Expressen 7/6-2009

Olsson, Mats (2009) "Hans tid är ute" Expressen 11/10-2009

Olsson, Mats (2010) "Rekord-fiaskot" Expressen 13/10-2010

Olsson, Mats (2011) "Blågula fiaskot" Expressen 3/9-2011

Petersson, Torbjörn (2000) "Missade mål och nytt misslyckande" Dagens Nyheter 20/6-2000

Petersson, Torbjörn (2002) "Grymt men lovande" Dagens Nyheter 17/6-2002

Sandlin, Lasse (1990) "Fortsättningen på VM kan bli riktigt rolig" Aftonbladet 11/6-1990

Sandlin, Lasse (1990) "Tjänstefel, Nordin" Aftonbladet 17/6-1990

Sandlin, Lasse (1990) "Största fiaskot någonsin" Aftonbladet 21/6-1990

Sandlin, Lasse (1992) "Nu gör vi VM-succé i stället" Aftonbladet 22/6-1992

Sandlin, Lasse (1993) "Förlusten är trots allt ingen katastrof för Sverige" Aftonbladet 29/4-1993

Sandlin, Lasse (1994) "Tack för den uppvisningen" Aftonbladet 14/7-1994

Sandlin, Lasse (1994) "Vad hände?" Aftonbladet 13/10-1994

Sandlin, Lasse (1995) "Bronsglansen försvann – och det här såg illa ut" Aftonbladet 30/3-1995

Sandlin, Lasse (1995) "En svart natt i Budapest" Aftonbladet 27/4-1995

Sandlin, Lasse (1996) "Nu känns Frankrike långt borta" Aftonbladet 10/10-1996

Sandlin, Lasse (1996) "Sällan har väl Sverige förlorat mot sämre spelare" Aftonbladet 11/11-1996

Sandlin, Lasse (1997) "Fiaskot är ditt fel, Svensson" Aftonbladet 7/9-1997

Sandlin, Lasse (2000) "Sverige vann – folkets hjärta" Aftonbladet 20/6-2000

Sandlin, Lasse (2002) "För Sverige – i framtiden" Aftonbladet 17/6-2002

Sandlin, Lasse (2003) "Finns bara ett ord: skäms!" Aftonbladet 12/10-2003

Sjögren, Patrik (2010) "Hjärnsläppet" Aftonbladet 12/10-2010

Skiöld, Henrik (2011) "Lång väg kvar till EM för Sverige" Dagens Nyheter 3/9-2011

Sylvén, Sune (1990) "Samba men inte någon lambada" Svenska Dagbladet 11/6-1990

Sylvén, Sune (1990) "Bara matematik kan rädda oss" Svenska Dagbladet 17/6-1990

Sylvén, Sune (1990) "Det sämsta VM-laget som släppts ut ur landet" Svenska Dagbladet 21/6-1990

Sylvén, Sune (1992) "Limpar borde ha spelat från start" Svenska Dagbladet 22/6-1992

Sylvén, Sune (1993) "Bara ett tillfälligt stopp på VM-vägen" Svenska Dagbladet 29/4-1993
Sylvén, Sune (1995) "Fotboll när den är som tråkigast" Svenska Dagbladet 30/3-1995
Sylvén, Sune (1995) "Sverige har inget i England att göra" Svenska Dagbladet 27/4-1995
Sylvén, Sune (1996) "Nu är VM knappt mer än en hägring" Svenska Dagbladet 10/10-1996
Sylvén, Sune (1996) "Slutspelsplatsen allt mer avlägsen" Svenska Dagbladet 11/11-1996
Sylvén, Sune (1997) "Det går inte att skylla förlusten på oflyt" Svenska Dagbladet 7/9-1997
Sylvén, Sune (2000) "Nära, så nära – men det räckte inte" Svenska Dagbladet 20/6-2000
Sylvén, Sune (2004) "Sverige räckte inte hela vägen" Svenska Dagbladet 27/6-2004
Sylvén, Sune (2004) "VM-slutspelet känns avlägset" Svenska Dagbladet 9/9-2004
Wegerup, Jennifer (2007) "Så fegt, Sverige" Aftonbladet 29/3-2007